

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

4e JAARGANG

No 1

JANUARI 1954

PISANELLO

De penningkunst is, ook in zijn moderne uitingen, ondenkbaar zonder het sublieme werk van Pisanello. Hij was het die de penningkunst tot die hoogte bracht, dat hij voor altijd een volwaardige plaats verwierf tussen de beeldende kunsten.

Antonio Pisano, „Pisanello” genoemd, werd waarschijnlijk kort voor 1395, het jaar waarin zijn vader overleed, geboren. Zijn opleiding als schilder kreeg hij te Verona, waar hij leerling was van de nog in gotische stijl werkende Stefano da Verona. Met hem had hij de liefde voor dieren en landschappen gemeen; in kunde overtrof hij hem echter spoedig. In 1415 kreeg hij de opdracht om in de grote zaal van het Dogenpaleis te Venetië fresco's aan te brengen. Hierdoor kreeg zijn werk een nieuwe impuls en kwam hij tevens onder invloed van Gentile da Fabriano, die reeds enkele schilderijen in dezelfde zaal had aangebracht. De soepele gracieuse lijn die zowel bij Stefano da Verona als bij Gentile da Fabriano een belangrijk element vormde in de overigens kleurrijke schilderijen beheerste eveneens het werk van Pisanello; later wist hij dit om te zetten in krachtig sprekende contouren. Vooral zijn verblijf in Rome, waar hij van 1431/2 religieuze wandschilderingen aanbracht in de basiliek van het Lateraan en tevens veel studies maakte naar antieke beelden, munten en architectuurfragmenten, droeg daar toe bij. Na zijn terugkeer uit Rome moet Pisanello al een zekere bekendheid gehad hebben als portrettist: in 1432/3

schildert hij namelijk het indrukwekkende portret van de Duitse keizer Sigismund, die in Italië vertoefde. De keizer is niet in profiel gezien, maar slechts een weinig naar rechts gewend, iets wat Pisanello bij zijn latere portretten, wanneer hij geïnteresseerd is in het sterk sprekende profielportret van zijn penningen, slechts zelden doet.

De portretten door Pisanello geschilderd hebben op zijn tijdgenoten een diepe indruk gemaakt. De ene bewonderaar roept uit dat elke minnaar

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

Dr A. N. Zadoks-Josephus Jitta
Dr D. A. Wittop Koning
Jhr Ir A. C. von Weiler

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 2.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 31187 t.n.v.

Kon. Nederlands Genootschap
voor Munt- en Penningkunde
Amsterdam

PISANELLO

Lionello d'Este

Schilderij en Penning

een portret van zijn geliefde zou moeten bezitten door Pisanello geschilderd, hij zou haar dan levend bij zich hebben! Een ander zegt dat een door Pisanello geschilderd meisjesportret de minnaar betovert en tot liefde dwingt en dat hij de mannen, die hij portretteert, laat leven in eeuwige roem.

Is het wonder dat een zo begaafd portrettist in deze tijd, waarin de mens zulk een sterke drang in zich had om te blijven leven voor het nageslacht, ertoe kwam om portretten vast te leggen in het duurzame brons? De eerste penning die wij van Pisanello kennen is die van de Byzantijnse keizer Johannes VIII Palaeologus, die in 1439 het Concilie van Ferrara bezocht dat belegd was op zijn verzoek om de eenheid tussen de Latijnse en de Griekse kerk te her-

stellen. Vlak op vlak heeft hij dit portret op de penningschijf gezet, de contour van het profielportret als een tegenspeler van de penningcontour, die geaccentueerd wordt en gevarieerd door het randschrift. Bij de keerzijde, waar hij de keizer te paard weergeeft, met een van de leden van zijn gevolg, tegen een bergachtig landschap zet hij het paard van de vorst parallel aan het penningvlak, het andere paard in het in deze tijd zo geliefde, pas verworven, perspectivisch verkort; de decoratieve eenheid van het vlak wordt hierdoor als het ware in twee stukken getrokken. Bij zijn latere penningen, waar dergelijke gewilde verkortingen niet zijn toegepast, hebben juist ook de kernachtige voorstellingen van de keerzijden een sterke decoratieve werking.

Tussen 1439 en 1448 wordt Pisanel-

lo van het ene Italiaanse hof naar het andere geroepen om portretten te maken hetzij in brons hetzij op paneel. Te Milaan portretteert hij Filippo Maria Visconti en Francesco Sforza, te Mantua Gianfrancesco Gonzaga, Cecilia en Margherita Gonzaga, te Rimini Sigismondo Malatesta, te Ferrara Lionello d'Este, en verder nog vele anderen.

Uit deze periode nemen we als voorbeeld de portretten van Lionello d'Este: het schilderij in het Museum te Bergamo en de penning, gedateerd 1444. Bij beiden is het gezicht in strak profiel genoteerd, zij het bij het schilderij naar rechts gewend, en bij de penning naar links. Bij de penning is het profiel van het portret volledig doorgevoerd, ook bij de buste; bij het schilderij zijn de schouders een weinig gedraaid en de contouren niet strak getekend: rechts verloopt deze onregelmatig door het versierde bontrandje en aan weerszijden zijn bloemen geschilderd, die het geheel fleurigheid verlenen. Dezelfde monumentaliteit, die het schilderij, ondanks een zekere frisse speelsheid, bezit, spreekt ook uit de penning. Het is de eerste penning, waar Pisanello de naam van de geportretteerde niet langs de rand heeft gezet, maar als een horizontale band ter weerszijden van het portret; dit krijgt hierdoor een vast fundament, waar het statig uit

oprijst. Deze manier om tekst dwars over het penningvlak te zetten past Pisanello van die tijd af meer en meer toe; bij zijn laatste penningen, vooral bij die wel zeer fraaie van Inigo d'Avalos van 1449/50, weet hij de concentrische compositie van zijn eerste penningen en die, met horizontale accenten, van zijn latere penningen op sublieme wijze te verenigen. De keerzijde van de penning van Lionello d'Este, zinspeelt op het huwelijk ter gelegenheid waarvan dit portret vervaardigd werd. Een leeuw, Lionello, wordt door de kleine Amor onderwezen in de zangkunst; de gehele voorstelling, die even monumentaal als die van de voorzijde is opgebouwd uit horizontalen — de leeuw en Amor met zijn vleugel — en verticalen — de even uit het midden geplaatste zuil en de links op een tak zittende adelaar — is vlak gehouden, niets doorbreekt het decoratieve vlak. Het landschap, waarin de scène is geplaatst, bindt de voorstelling. De keerzijde met zijn amoureuze inhoud, vult de voorzijde aan, waar het bovenaan geplaatste GE(ner) R(egis) AR(agonum), duidt op het huwelijk van Lionello met Maria van Aragon. Ook compositorisch vormen voor- en keerzijde een eenheid.

De werkzaamheid van Pisanello kunnen wij slechts nagaan tot 1450, hoewel hij pas in 1455 in Rome over-

DE MUNT TE DORDRECHT

Hoewel niet het oudste, is het te Dordrecht gevestigde munthuis van het graafschap, later de provincie Holland, eeuwen lang een der belangrijkste van ons land geweest. De munt is naar alle waarschijnlijkheid in het leven geroepen door graaf Dirk VII (1190—1203), toen in de loop van de 12e eeuw de graven van Holland, vooral dank zij het om Dordrecht georganiseerde tolstelsel, tot rijkdom en aanzien waren gekomen. Sedertdien is de grafelijke munt vrijwel ononderbroken in bedrijf geweest zonder, zoals elders dikwijls gebeurde, herhaaldelijk van plaats te verwisselen, tot aan de éénwording van ons land in 1806. Reeds in de 13e eeuw, onder Floris V verleende het aanzien van de graaf aan zijn munten omloop ver buiten het eigen land, in de Zuidelijke Nederlanden en het Rijnland. Ook onder de graven uit het Henegouwse en Beierse Huis ging de Hollandse munt de overige Nederlandse dikwijls voor met vernieuwingen in het muntstelsel.

Onder de Bourgondische hertogen, sedert 1433, werd de munt te Dordrecht één van de munthuizen in de Bourgondische staat, evenals de overige centraal beheerd vanuit Brussel. Noch door de omvang der produc-

vervolg van blz. 3.

teed. De jaren 1448—'50 vormen in zijn leven nog een belangrijke periode, hij is dan de hofkunstenaar van koning Alfons van Aragon te Napels. Zijn veelzijdig talent kan zich uiten op allerlei gebied: hij portretteert, op paneel en in metaal, levert ontwerpen voor architectuur, beeldhouwwerk, voor brons- en zilverwerk en zelfs voor stoffen. Op al deze gebieden was het juist zijn decoratieve talent, dat gepaard aan zin voor monumentaliteit, zich kon ontplooiën.

OLGA N. ROOVERS

tie, noch door het uiterlijk der stukken blonk Dordrecht in die periode uit. In de 15e eeuw werden naast munten ook rekenpenningen vervaardigd ten behoeve van in de provincie gevestigde regerings-colleges.

Met de Opstand van 1572 veranderde de positie van de Hollandse Munt geheel: van dat ogenblik af bezat Dordrecht de voornaamste munt in de voornaamste provincie van de Republiek. Aanvankelijk uitte zich dit nog niet in de omvang der productie: in het begin van de 80-jarige oorlog werden nieuwe ateliers in Zeeland en West-Friesland opgericht en gedurende de hele 17e eeuw werd een zeer belangrijk deel van de in ons land geslagen munten in de Oostelijke provinciën vervaardigd, waar de arbeidsvoorwaarden minder goed en het toezicht op de naleving van de Generaliteits-voorschriften minder streng was. Eerst na 1694 toen de stedelijke munthuizen gesloten waren en de productie langzamerhand geconcentreerd werd in die ateliers die het dichtst bij de havens van het over zee aangevoerde edel metaal lagen, werd Dordrecht met Utrecht het belangrijkste munthuis van ons land. Veel eerder had Dordrecht echter al een moreel overwicht boven de anderen. Talrijke algemene maatregelen werden door de Staten-Generaal getroffen op initiatief van de machtige Staten van Holland en juist te Dordrecht het eerst verwerkelijkt. Zo is de eerste algemene muntwet voor de Republiek in 1586 naar Hollands voorbeeld tot stand gekomen en zijn de bekende guldens met het Unie-wapen en de Nederlandse Maagd het eerst te Dordrecht geslagen. Hier is men ook het eerst in ons land tot mechanisering van het bedrijf overgegaan met de ingebruikneming van plet-, pons- en persmachines in 1670.

Nog duidelijker is het Dordrechtse primaat op artistiek gebied. Na de inzinking in de 16e eeuw werd steeds

bijzonder veel zorg besteed aan een fraai uiterlijk van de muntstukken. Verder werd sedert de Opstand de vervaardiging van rekenpenningen zeer belangrijk, die in deze tijd jaarlijks werden uitgereikt haast als officiële propaganda en waarop de wensen en idealen der Staten bekend gemaakt werden. Nauw hierbij sluiten de grotere „triumfpenningen” aan, eveneens in hoofdzaak te Dordrecht in opdracht van Staten-Generaal en Staten van Holland geslagen en officieel uitgereikt ter gelegenheid van de belangrijkste militaire en politieke successen.

In de loop van de 17e eeuw kwam aan dit nevenbedrijf langzamerhand een einde, daar de vervaardiging van penningen in handen van gespecialiseerde medailleurs komt. De muntproductie neemt daarentegen steeds toe, in de 18e eeuw ook doordat zeer veel gemunt wordt op bestelling van de Oostindische Compagnie, voor uitvoer naar haar handelsgebieden. Eerst de Vierde Engelse oorlog en de oorlogen van de Revolutietijd geven de economische bloei een knak. De Omwenteling van 1795 ontnemt er de politieke basis aan, daar aan de gewestelijke soevereiniteit een einde komt. In 1796 werd besloten dat slechts één munthuis in het land gehandhaafd zou worden, welk besluit na 10 jaar van voorbereiding in 1806 werd uitgevoerd, met de concentratie van de muntslag te Utrecht. De Dordtse munt vond in dat jaar het einde van haar roemrijk bestaan.

H. E. v. G.

vervolg van r.kolom.

werd ruim gebruik gemaakt om vragen te stellen over verschillende actuele kwesties. Als plaats voor de voorjaarsvergadering werd Kampen aangewezen. Een diner in Restaurant „Ter Merwe” besloot de geslaagde bijeenkomst.

KON. NED. GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

De najaarsvergadering had plaats te Dordrecht op Zaterdag 28 November. Des morgens werden in grote getale opgekomen leden ten Stadhui-ze ontvangen door Burgemeester en Wethouders. In de middag had een bijeenkomst plaats in de fraaie welwillend ter beschikking gestelde gobelinzaal van het Museum Mr. Simon van Gijn. Het eerste gedeelte van de vergadering was openbaar; voor een talrijk gehoor, waaronder naast de leden van het Genootschap vele Dordtenaren, die aan de uitnodiging tot bijwoning hadden gehoor gegeven, hield dr H. Enno van Gelder een voordracht over „De Munt te Dordrecht”, waarvan elders in dit nummer een résumé opgenomen is. Vervolgens verklaarde de voorzitter, mr J. W. Frederiks, de in het museum ingerichte tentoonstelling van munten en penningen voor geopend met een korte rede, waarin hij erop wees, dat voordracht en tentoonstelling gezien moeten worden als een bijdrage van het Genootschap tot het algemene streven de schatten van onze musea in ruimer kring in het bijzonder bij de leerlingen van het middelbaar onderwijs, bekendheid te verschaffen. Een rondgang langs het exposeerde sloot hierbij aan.

Na afloop had een besloten huishoudelijke vergadering plaats. Tot buitengewoon lid werden benoemd de heren G. J. Alink, den Haag; G. W. Bos Jr., Ede; H. Glück, Stockholm; mr B. Kolf,, Vlissingen; A. van Maaren, Rotterdam; jhr. H. G. Six, Haarlem; M. J. van der Voort, Amsterdam en het Museum Mr. Simon van Gijn te Dordrecht. Uitvoerig werd van gedachten gewisseld over de propaganda-actie bij de scholen te Dordrecht. Van de rondvraag

VEREENIGING VOOR
PENNINGKUNST

Vz. Het portret van de dichteres,
geboetseerd naar de tekening van haar
echtgenoot Prof. R. N. Roland Holst

Kz. „De zachte krachten zullen zeker
winnen in het end”: Pegasus, de dich-
terlijke inspiratie en duif, symbool van
de vrede.

Deze regel is uit een van haar gedichten.

Maarten Pauw:

In memoriam

Dr. Henriëtte Roland Holst—
v. d. Schalk

Op de Algemene Ledenvergadering van 6 Maart 1953 was besloten in dat jaar één penning uit te geven en wel een gietpenning. De opdracht was gegeven aan Maarten Pauw, die geheel vrij in de keuze van zijn onderwerp was gelaten. Zijn penning, gewijd aan de nagedachtenis van de dichteres Henriëtte Roland Holst, is thans gereed en is aan de leden verzonden.

Aan de leden wordt verzocht de contributie voor 1954 ad f 12.50 over te schrijven of te storten op de postgiro-rekening van de Vereniging, no. 96820 te Wassenaar. Tevens zij onder de aandacht gebracht, dat het adres van de secretaris-penningmeester is: Jonkerlaan 48, Wassenaar. De datum van de jaarvergadering 1954 zal tijdig worden aangekondigd.

KONINKLIJK PENNING- KABINET

Zoals bekend, streeft het Penningkabinet er sinds enige tijd naar onder de rijpere jeugd belangstelling te wekken voor de numismatiek. Het achtte het de beste weg materiaal beschikbaar te stellen voor de docenten die dit dan op eigen wijze bij hun onderwijs konden gebruiken en wel in de vorm van mapjes met vergrote afbeeldingen en van series filmstroken. Deze zijn uitgegeven met steun van het Genootschap en zijn al op vele scholen in gebruik.

Op verzoek van het bestuur van het Genootschap is het Kabinet — ter gelegenheid van de jaarvergadering te Dordrecht — daar ter stede tot directere actie overgegaan en heeft de staf verscheidene voordrachten met lichtbeelden gehouden voor velerlei scholieren. Dank zij de belangstelling en medewerking van de zijde van het onderwijs zelf, werden op deze wijze kweekscholen, technische en middelbare scholen bereikt. Deels werden de voordrachten in school gehouden, deels kwamen de leerlingen — al dan niet verplicht — naar het Astoria-theater, door eigenaar en directie daartoe welwillend ter beschikking gesteld. Op deze wijze strekte dit interessante experiment zich niet alleen over verschillende typen van scholen uit, maar werden ook verscheidene wijzen van benadering beproefd.

Hoewel deze eerste proefneming — gelijk te verwachten was — zeker niet volledig geslaagd genoemd kan worden, zo is toch ongetwijfeld bij velen, scholieren zowel als docenten, belangstelling gewekt. Bovendien is een schat van ervaring opgedaan, die er zeker toe zal leiden, dat een volgend dergelijk experiment nog beter zal gelukken!

A. Z.

BINNENLANDS NIEUWS

Op 12 en 13 November kwam het Bureau van de Internationale Commissie voor Numismatiek in zijn nieuwe samenstelling te 's-Gravenhage bijeen. De ingrijpende besluiten van de plenaire zitting gehouden tijdens het Congres te Parijs op 9 Juli l.l. werden nader uitgewerkt. Een verslag van de zitting en een overzicht van werkzaamheden en plannen zullen in het begin van het volgend jaar in druk verschijnen.

Op 28 November werd tijdens de vergadering van het Genootschap in het Museum Mr. Simon van Gijn een tentoonstelling van munten en penningen geopend. Deze expositie was in de eerste plaats ingesteld op de belangstelling van de middelbare scholen en vormde het complement van de in de week voor de opening gehouden voordrachten voor die scholen. Getoond werd in een der kabinetten een selectie uit de bijzonder fraaie collectie munten van graafschap en provincie van Holland, die in dit museum berust en die juist in de laatste maanden wordt geordend en beschreven, benevens een aantal Griekse en Romeinse munten en 17e eeuwse penningen beschikbaar gesteld door het Kon. Penningkabinet. De expositie werd tot stand gebracht in nauwe samenwerking van de museumstaf en het Penningkabinet. De Dordtse bladen gaven er ruim publiciteit aan.

Op 18 en 19 Januari 1954 wordt bij de fa. Schulman te Amsterdam een belangrijke veiling gehouden. Opmerkelijk is de zeer fraaie reeks Griekse munten — o.a. een door Kimon gesigeneerde dekadrachme van Syracuse! — en de interessante reeks Romeinen. Onder de Nederlandse munten zijn als gewoonlijk vele fraaie en merkwaardige stukken.

BUITENLANDS NIEUWS

Ter gelegenheid van het vijfde congres der F.I.D.E.M. te Rome, was in de prachtige vertrekken van het Palazzo Venezia (in een recent verleden het verblijf van Mussolini!) een hoogst interessante expositie van moderne penningkunst ingericht.

Hoogst interessant en instructief, in zoverre hier duidelijk de grote mogelijkheden én „onmogelijkheden” van de moderne penningkunst aan het licht traden. Italië en Frankrijk vertegenwoordigden weer het sterkste deel der inzending. Italië uitsluitend met gietpenningen van, in het algemeen zeer groot formaat (diameters van ongeveer 13 cm. waren geen uitzondering!) en hoog reliëf en van een vrijwel zonder uitzondering indrukwekkend hoog artistiek gehalte. Speciaal O. P. Orlandini, E. Calvelli, G. Romanelli en F. Sgarlata vielen op. De Franse inzending was als geheel misschien iets minder gaaf, maar bevatte individuele topprestaties van ongeëvenaarde schoonheid en originaliteit; speciaal van A. Galtié de prachtige penningen voor Toulouse Lautrec, Van Gogh, en J. H. Fabre, van A. Guzman voor Ludmilla Tchérina en San Bernardo, van R. Joly een penning „kruisiging” en van Charpentier de penning „stier”.

Zowel van Italië als Frankrijk viel behalve de voortreffelijke vormgeving ook de mooie patinerings op!

Tot ons grote genoegen bleek Nederland, hoewel uiteraard niet op het zeer hoge niveau van Italië en Frankrijk, toch een inzending op te leveren, die als goede derde genoemd mag worden. Duidelijk bleek, dat in Nederland de penningkunst aan het herleven is, vooral als men een vergelijking trekt met landen als België en Engeland, die op andere gebieden der moderne beeldende kunst zeer zeker geen „achterlijke” positie innemen.

De Zweed Erhardt, de Finse Quist, de Duitser J. Josef en de Zwitser Jacot maakten zeer goede penningen. Er waren landen, die zelfs niet één goede penning naar voren brachten.

Opvallend was de voorkeur van de kunstenaars voor de gietpenning, waarin over de gehele linie de beste artistieke prestaties geleverd werden. Het hedendaagse procédé der geslagen penning, in casu door middel van de reduceerbank, die een groot model tot de ware grootte der penning verkleint, maar die dus tevens aan de artiest de eis stelt, dat hij zich bij vervaardiging van dat grote model terdege de uiteindelijke verkleinde uitgave voor kan stellen, betekent in artistiek opzicht een lastige, zij het niet „onneembare” hindernis. Interessant in dit verband was de geslagen penning voor Leonardo da Vinci van R. Joly. Direct in staal, in het negatief dus, gestoken (een teruggrijpen naar een oude techniek), was deze penning artistiek toch nog geen onverdeeld succes.

Ten slotte mogen wij tot de volgende conclusie komen.

Het totale beeld van de expositie te Rome toonde een wijd perspectief. Het toonde grote mogelijkheden, maar ook begrenzing. Begrenzing in materiële zin, wat betreft formaat en hoogte van reliëf, die niet straffeloos doorbroken kan worden zonder van penningkunst in beeldhouwkunst te belanden. Begrenzing in de zin van stijl. De penningkunst is een uiterst functionele kunst en in die geest moet zij beoefend worden. Het experiment kan zeer zeker veel goeds brengen en verstarring voorkomen, het kan ook zijn doel voorbij schieten. De abstracte uitpattingen van Lorenzo Guerrini op de expositie te Rome waren er om dat te bewijzen. Zijn „vormsels” hadden niets meer met penningen, alles met mislukkingen van een machinebankwerker te maken.

I. J. PIETERS.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam

(Secretariaat: Keizersgracht 448)

53e bijeenkomst op 9 September 1953 — De heer J. N. Bosch hield een lezing over: De functie van de munten in de automaten en de beveiliging tegen falsificaties en vreemde munten, evenals destijds in den Haag. Een werktekening met grafieken en een demonstratietoestel gaven enige nadere toelichting; na de pauze werden enkele proeven genomen met valse en echte kwartjes.

54e bijeenkomst op 14 October 1953 — De avond werd gewijd aan het vertonen van filmstroken, door het Kon. Penningkabinet samengesteld. Als explicateurs traden op de heer Zwager bij twee filmstroken over Antieke Munten, de heer Bemolt van Loghum Slaterus bij die over Nederlandse Penningen en de heer Schulman bij die over Middeleeuwse Munten in de Nederlanden.

55e bijeenkomst op 18 November 1953 — De heer Schulman hield een causerie over boeken op numismatisch gebied door de tijden heen, geïllustreerd door een aantal werken uit zijn uitgebreide bibliotheek.

56e bijeenkomst op 9 December 1953 — Een elftal leden, gehoorgevend aan de uitnodiging iets over eigen collectie te vertellen, gaven korte uiteenzettingen op allerlei gebieden van de numismatiek; ieder kreeg vijf minuten toebedeeld.

De Kersttentoonstelling in het Prinsenhof te Delft, „Het Blazoen”, is ook voor numismaten zeer interessant: de collectie munten, penningen en zegelstempels, ingezonden door het Kon. Penningkabinet, toont op een eigen wijze de stilistische ontwikkeling van het wapen, die op deze tentoonstelling naar voren wordt gebracht.

Kring 's-Gravenhage

(Secretariaat: Lange Voorhout 50)

51e bijeenkomst op 25 September 1953 — Dr H. Enno van Gelder gaf een verslag van het Vijfde Internationale Congres voor Numismatiek te Parijs gehouden in Juli jl. Na de pauze vertoonde mej. O. N. Roovers de filmstrook „Buitenlandse penningen”, hetgeen door de aanwezigen met levendige belangstelling gevolgd werd.

52e bijeenkomst op 28 October 1953 — Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta sprak over haar ervaringen te Rome, waar zij het Congres van de F.I.-D.E.M. en de ter gelegenheid daarvan gehouden tentoonstelling van Moderne Penningkunst bezocht. Na de pauze werd door dr. H. Enno van Gelder de filmstrook „Muntvervaardiging vroeger en nu” geëxpliceerd.

53e bijeenkomst op 16 December 1953 — De heer G. A. van Borssum Buisman sprak over „Merkwaardige weeginstrumenten”. Hij toonde en demonstreerde een aantal speciale balansen van zeer uiteenlopende constructie uit de 17e tot de 20e eeuw, alle bestemd voor het wegen van munten. Met zijn rijke kennis van het zeer verspreide materiaal betreffende dit grensgebied der numismatiek, gaf hij een belangrijke bijdrage voor het begrip van oude en nieuwe betaalpraktijken. Verschillende korte mededelingen volgden na de pauze.

Kring Groningen

(Secretariaat: Blijhamsterstraat 12, Winschoten)

12e bijeenkomst op 7 October 1953 — De heer Lod. S. Beuth vergastte ons op een lezing met bijbehorend materiaal, over het verschil en de overeenkomst tussen munten en postzegels. De bijeenkomst kenmerkte zich door een „record-bezoek”; er waren 36 leden en genodigden!

VALSE MUNTEN UIT DE 16e EEUW

Als minnaar van Leiden's oude historie, ben ik enige jaren geleden begonnen met het aanleggen van een verzameling munten en penningen, welke betrekking hebben op Leiden's Beleg en Ontzet.

waardig, omdat op geen enkele andere munt van ons land de naam van de Prins is vermeld.

De andere zijde vertoont de Hollandse Leeuw met speer en vrijheidshoed en het omschrift „Haec Libertatis Ergo” = „Dit voor de Vrijheid”.

Volgens enkele oude geschiedschrij-

*Leiden, Papieren noodmunt van
50 stuiver (verkleind)*

Mijn eerste aankoop gold de papieren noodmunt van 20 stuivers en het is deze munt, welke mij kortgeleden tot een interessante ontdekking bracht. Alvorens hierop verder in te gaan, eerst een stukje geschiedenis. Het was tijdens het 1e Beleg, dat Burgemeesteren en die van den Gerechte met 's Prinsen toestemming besloten papieren noodmunten te laten slaan, welk besluit op 19 December 1573 voor de pui van het Stadhuis werd afgelezen. Als materiaal voor deze munten werd gebruik gemaakt van het perkament der misboeken, zeker niet om de oude religie bespottelijk te maken, maar omdat geen beter materiaal voorhanden was. De grote noodmunt deed 20 stuivers. De ene zijde vertoonde het stadswaapen met in de rand het omschrift „Godt Behoede Leyden”, binnenin 10 letters, t.w. de beginletters van evenveel Latijnse woorden, welke vertaald luiden: „Munt der belegerde stad Leiden, onder het stadhouderschap van Z.D.H. den Prins van Oranje geslagen”.

Dit binnenomschrift, hetwelk meer voluit voorkomt op één der 28 stuiverstukken en de zeer zeldzame daalder uit het 2e Beleg, is hoogst merk-

vers is over dit omschrift destijds nogal wat beroering geweest en was één van de Leidsche predikanten zo vertoornd, dat hij vanaf de preekstoel het Stadsbestuur hierover kapttelde, zeggend, dat hier „Haec Religionis Ergo” = „Dit voor de Godsdienst” had moeten worden vermeld. De Stadsbestuurders hadden echter begrepen dat hun spreuk, welke niet in het bijzonder de Godsdienst maar de vrijheid in het algemeen *en dus ook de gewetensvrijheid* gelden deed, beter op zijn plaats was, aangezien ook vele aanhangers der oude religie de zaak der vrijheid van harte waren toegedaan.

De tweede noodmunt gold 5 stuivers en is kleiner. Ze vertoont den Leeuw met zwaard en schild, waarop de St. Pieterssleutels en het omschrift „Pugno Pro Patria” = „Ik vecht voor het Vaderland; de keerzijde heeft binnen een krans den Latijnschen naam van Leiden, t.w. „Lugdunum Batavorum”. Beide munten, waarvan hierbij de afbeelding, dragen het jaartal 1574.

Na deze korte historische uitwijding, volgt thans het verhaal van mijn ontdekking, nl. dat de door mij gekochte grote papieren noodmunt een vals exemplaar is, *echter uit de tijd*

van het Beleg zelf!

Ik deed deze ontdekking tijdens het lezen van „Leidens' Belegering en Ontzet" van Dr. van Vloten.

In dit boek is nl. een afschrift van een aflezing opgenomen, welke op 16 Januari 1574 is gedaan en waaruit blijkt, dat toen reeds de papieren gulden, welke toch pas kort in omloop was, werd vervalst.

De aflezing — welke ik in het Gemeente-Archief te Leiden, aan de hand van het „Afleesinghbouck" uit dien tijd heb geverifieerd — vertelt dienaangaande:

„dat eenige quade ende valsche geesten, achtterrugge zettende het gemeene welvaren ende heure eigene zalicheit, gepoocht hebben te contrefaiten een gulden van de nieuwe munte van papier geslagen, ende oversulkcx deselve munte te vervalschen ende daarmede tot belastinge deser stede voort te varen, ende den onnozelen, op het onderscheit van dien niet let-
tende, te bedriegen" enz.

En om verder de burgers in staat te stellen deze valse gulden van de echte te onderscheiden, besluit de aflezing met een opsomming van de afwijkingen, waarvan de voornaamste hiervan volgen:

„Ende in den eersten sullen onderscheit bevinden, dat die valsche met het mes zijn gerondt ende cleyne cantgens hebben, daer die oprechte geheel ront ende zonder enige canten zijn, ende dat die letteren aan wederzijde ongelijk dicker van fatsoen zijn dan die oprechte, dat mede in de valse de leeuw gheene rechter afterclauw heeft enden dat die leeuw op gheen berg en staet gelijk die oprechte doet".

Het in mijn bezit zijnde exemplaar bleek aan al deze „eisen" te voldoen en zo kan ik mij dus de gelukkige eigenaar rekenen van een weliswaar valse, doch naar historie gezien authentieke noodmunt.

J. DE KONING

VRAGENBUS

Vraag, van de heer L. Horneman te Amsterdam.

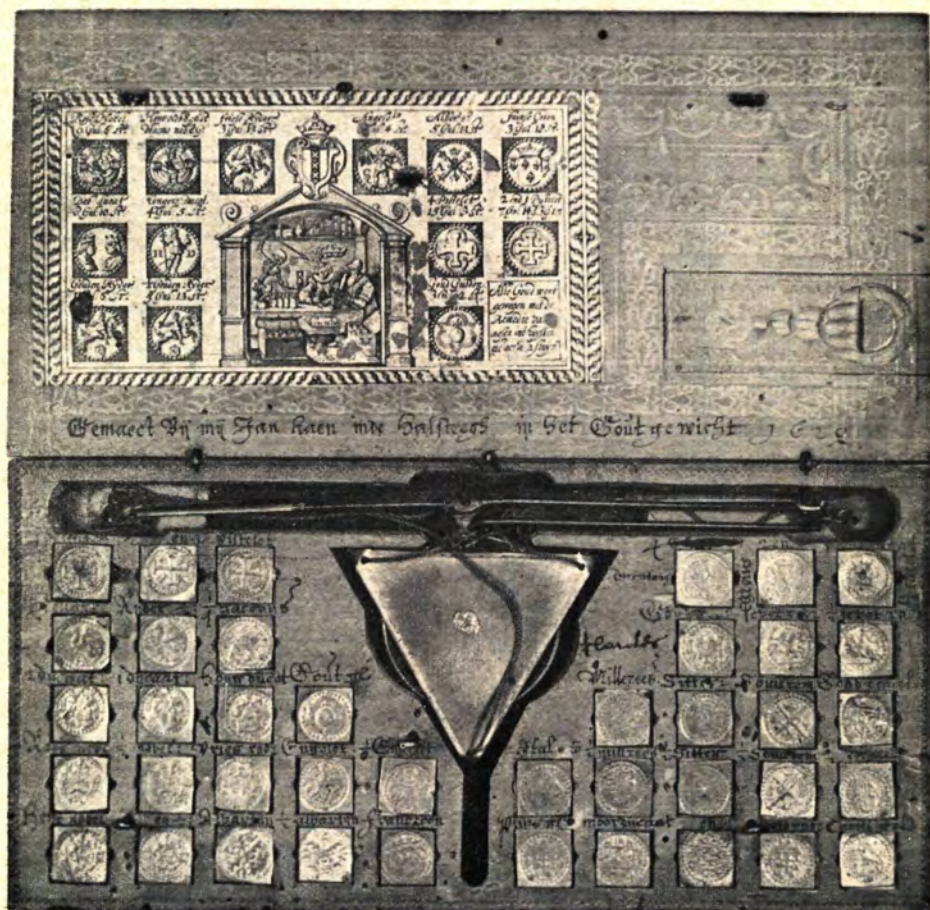
In mijn bezit is de volgende penning door Christoffel Adolphi: vz.: portret van Admiraal de Ruyter met als omschrift MICHAEL DE RVITER PROVINCIARVM CONFOEDERAT: BELGIC: ARCHITHALASVS DVX ET EQVES; kz.: zeeslag, met in afsnede PVGNANDO. Het is een afslag in brons van de gerestaurerde stempel in Utrecht.

Is deze penning geslagen in 1676 ter herdenking van het sneuvelen van de Ruyter (zie Frederiks „Penningen", blz. 74) of ter ere van de Ruyter en de Vierdaagse Zeeslag (zie D. F. Scheurleer „Michel Adriaensz. De Ruyter 1607—1907, blz. 64)?

Antwoord: De door U bedoelde penning is geslagen in of na 1676 blijkens het omschrift van de vz. waarin de Ruyter hertog wordt genoemd, een titel, die hem in 1676 verleend werd door de koning van Spanje. De voorstelling van de kz. maakte Adolphi reeds in 1666 t.g.v. de Vierdaagse Zeeslag (zie v. Loon II, 146).

In de 17de eeuw is het echter gebruikelijk dat men een bepaalde voorstelling van een zee- of veldslag bezigt voor verschillende gelegenheden; men geeft immers niet exact fotografisch een gevecht weer! Daarom kan de voorstelling van de kz. aanvankelijk gemaakt voor de Vierdaagse Zeeslag, bij een herdenkingspenning voor de Ruyter ook zinspelen op zijn laatste zeeslag van 1676 bij Messina of een symbool zijn van het strijdend leven van de vlootvoogd.

De stempel van deze penning is nog aanwezig in 's Rijks Munt te Utrecht; zowel in de 19de als in de 20ste eeuw zijn er afslagen van gemaakt. Voor de restauratie van de stempels zie Tijdschrift Munt- en Penningkunde 1908, blz. 16 v.v., pl. V.

*Muntgewichtdoosje vervaardigd door Jan Kaen te Amsterdam 1629
(Universiteitsmuseum Utrecht)*

In vroeger eeuwen was het meestal geraden, veelal zelfs wettelijk voorgeschreven gouden munten bij ontvangst na te wegen, om te controleren of zij niet door slijtage of snoeiing aan gewicht hadden ingeboet, zodat zij niet voor de volle waarde in betaling aangenomen konden worden. Om dit wegen te vergemakkelijken werden koperen gewichtjes in de handel gebracht, die overeenkwamen

met de in het verkeer meest voorkomende binnen- en buitenlandse goudstukken. Veelal werden deze geleverd in houten doosjes, waarin tevens een balansje te vinden was en een aantal kleine gewichtjes (in een schuifje in de deksel) om vast te stellen hoe groot de eventuele afwijking was; een op de deksel geplakt etiket geeft de koers in guldens en stuivers van de volwichtige stukken.

M. C. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. · MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. 1.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische artikelen
en prijslijsten. Prijs 7/6 d. per jaar.

Zojuist verschenen: "Roman Silver Coins", Vol. I., door H. A. Seaby, linnen band,
sh. 21/— of — deel I (Republiek), gebrocheerd sh 10 6, Deel 2.
(J. Caesar-Augustus), gebrocheerd sh. 7/—.

"The Story of the English Coinage", door Peter Seaby, linnen
band sh. 10/6.

Een lijst van onze andere Numismatische publicaties op aanvraag.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations
Librairie numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 77893

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du

Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MEDAILLES

P. CIANI

Expert Numismate

PARIS 9e

54, Rue Taitbout

Monnaies et Médailles

Achat de Collections et de Trouvailles

Librairie Numismatique

JEAN VINCHON & CIE

NUMISMATIQUE GENERALE

PARIS 2e

77 RUE DE RICHELIEU 77 — TEL. RIC. 1611

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. „KONINKLIJKE-BEGEER” VOORSCHOTEN
(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN
RIDDERORDEN EN ERETEKENEN
SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

JACQUES SCHULMAN - Keizersgracht 448 - AMSTERDAM

Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.25 porto
Munten Nederlandsche Gebiedsdeelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.35 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

MUNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES

COINS AND MEDALS

SPINK AND SON, LTD. *gevestigd sinds 1772*

FRAAIE MUNTEN EN PENNINGEN
NUMISMATISCHE BOEKEN ENZ.

Uitgever van het maandblad "Numismatic Circular"
Abonnementsprijs 10 sh. = f 5.50 per jaar

5. 6 & 7 KING STREET — ST. JAMES'S — LONDON S.W.1.

Tel.: Whitehall 5275

Telegramadres: Spink, London

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MEDAILLES
JETONS — DECORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITES ARCHEOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen

Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

L. S. FORRER LTD.

175 Piccadilly, LONDON W. 1, England

Telephone: REGent 6974

Cables: MEDALLION, LONDON

Experts in ancient and modern coins and medals - All enquiries welcomed

Prijslijsten op aanvraag

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

4e JAARGANG

No 2

APRIL 1954

NAAR EEN NIEUWE „DIRKS”

Met bovenstaande titel is dit artikel onvoldoende aangegeven; Mr. J. Dirks immers heeft meerdere numismatische werken op zijn naam staan en wij zullen dus allereerst moeten vaststellen dat in deze titel bedoeld is zijn werk „De Noord-Nederlandsche Gildepenningen”, verschenen in 1879 als tweede deel (nieuwe reeks) van de Verhandelingen, uitgegeven door Teylers tweede genootschap. Deze vreemde plaats van publicatie wordt ons duidelijk, wanneer wij lezen dat dit werk van Dirks het bekroonde antwoord is op een prijsvraag, uitgeschreven door het bovengenoemde genootschap.

De noodzaak van een „nieuwe Dirks” wordt ons duidelijk wanneer wij zien, dat het werk dateert van 1879 en een eerste poging was om tot een beschrijving van de Noord-Nederlandse gildepenningen te komen. De tekst is ons tegenwoordige geslacht te omstandig, de platen, hoe verdienstelijk misschien ook getekend, verlangen een moderner procédé van afbeelding, de fotografie. Het is als met de andere numismatische werken, zij moeten aan de eisen van de tijd, aan de eisen van de moderne numismatiek, aangepast worden. Het gebrek aan belangstelling voor de gildepenningen — er zijn op het ogenblik geen verzamelaars van te noemen — heeft dit onderdeel van de penningen nog iets langer laten wachten, maar ook hier zijn na 1879 vele aanvullende onderzoekingen verricht, vele tijdschriftartikelen, vooral in het Jaarboek voor Munt- en Penning-

kunde, verschenen. Hiervan zou ik vooral willen noemen de artikelen van Mej. de Man over de Zeeuwse gildepenningen, van Perreau voor Maastricht en van Mr. E. Polak over de Delftse en Amsterdamse gildepenningen.

Bij de ordening van de verzameling van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap bleek mij dat de collectie gildepenningen in de verzameling van Gelder (een Rijks-eigendom, berustende bij het K.O.G.) opgebouwd was uit twee delen, het eerste van

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor

Munt- en Penningkunde

en van de Vereniging voor

Penningkunst

REDACTIE

Dr A. N. Zadoks-Josephus Jitta

Dr D. A. Wittop Koning

Jhr Ir A. C. von Weiler

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman

Keizersgracht 448

Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van

een der beide verenigingen

f 2.— per jaar

ADVERTENTIES

$\frac{1}{4}$ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 31187 t.n.v.

Kon. Nederlands Genootschap

voor Munt- en Penningkunde

Amsterdam

van Gelder afkomstig, het tweede van de bekende verzamelaar van gildepenningen Maschhaupt.

Het is bekend dat de collectie Maschhaupt met de eigen collectie van Dirks, die thans in het Fries Museum te Leeuwarden berust, de twee fundamente van zijn „Noord-Nederlandsche Gildepenningen” zijn geweest. Wat lag nu eigenlijk meer voor de hand dan de inventarisatie en beschrijving van de collectie in het

eenigingen of kerkelijke gemeenten, met hunne presentie-, draag-, toegangs-, bewijs-, of armenpenningen, met hunne presentie-, avondmaal-, brood-, wijn-, turf-, hout- en smoutloodjes, de schutters- en rederijkersgilden met hunne penningen en de buurten met de hunnen, zijn buitengesloten.”

In principe kan ik mij met deze omschrijving van Dirks nog volkomen verenigen, het enige punt waarover

*Gegraveerde overmanspenning
van het Kuipersgilde
te Amsterdam*

K.O.G. uit te breiden tot een algehele inventarisatie van de Noord-Nederlandse gildepenningen en zo te komen tot een nieuwe Dirks. Daartoe echter zullen wij ons terrein zeer nauwkeurig af moeten bakenen, hetgeen wij het beste kunnen doen door eerst uit de inleiding van zijn boek de omschrijving te geven van de taak, die Dirks zich stelde en dan zullen wij moeten beginnen met: wat is een gildepenny, wat is een gilde? Dirks schrijft: een Gilde (confrerie-fraternitas) is „die gevestigde zameningen van borgeren, een en dezelve neeringe of koophandel drijvende, of een en hetzelfde handwerk doende, aan zekere wetten gebonden”. Hij zegt dan vervolgens dat „de godsdienstige gilde-broederschappen, ver-

hij zwijgt is de brandspuitpenning, t.o. waarvan wij ook ons standpunt zullen dienen te bepalen. Maar Dirks heeft zich al heel slecht aan deze omschrijving van zijn taak gehouden, hetgeen hij zelf in zijn voorwoord toegeeft, wanneer hij zegt „alleen daar, waar (zoals in Leiden) slechts een enkele gildepenny was, zijn eenige, meest belangrijke, nog onuitgegeven buurtpenningen ook ter aanvulling opgenomen”. En nog eens, twee pagina's verder, waar hij zegt: „eindelijk dat zich in sommige steden, zeer arm aan of geheel ontbloot van gildepenningen, zooals Gouda, Rotterdam, Enkhuizen, Hoorn, Utrecht enz. zich in meer dan één opzicht merkwaardige gildeblasoenen of schilden en oude gildezegels

bevinden, die hoogst geschikt waren om de armoede dier groote en rijke steden in dit opzicht, niet alleen goed te maken, maar ook haar gildewezen aanschouwelijk en behagelijk voor te stellen”.

Ook in zijn tekst behandelt Dirks het gehele gildewezen, ook van gilden, waarvan geen penningen bekend zijn. Dit alles had Dirks slechts mogen doen, wanneer hij een werk over de gilden schreef, niet wanneer hij zich in zijn titel tot de gildenpenningen beperkt. Voeren wij dit consequent door, dan kunnen vele pagina's tekst en 33 van de 143 platen vervallen. Tot zover over Dirks en de taak die hij zich gesteld heeft; het zal U eens te meer duidelijk gemaakt hebben, dat vernieuwing nuttig en nodig is. Wanneer wij nu onze taak trachten te omschrijven, dan is het misschien goed eerst te bekijken wat er onder het hoofdstuk „Gildepenningen” in de catalogus van de numismatische tentoonstelling van 1946 geschreven is om daarmee een van de modernste, zij het korte inleidingen aan te halen. Hier worden de gildepenningen verdeeld in 3 soorten:

- 1e. als *legitimatieteken* van de leden van het gilde tegenover buitenstaanders, zoals de draagpenningen van de Amsterdamse turfdragers en schuitenvoerders. Dit zijn nog wel penningen maar wanneer aan de achterzijde twee oogjes aangebracht zijn, om ze op de kleding te bevestigen, zoals bij de Amsterdamse bierdragers (Dirks II, 15) is het dan ook nog een penning of is het een draagteken? Ook de Amsterdamse Moddermanspenning en de Bossche bedelaarspenning worden in deze catalogus als voorbeelden hiervan genoemd; legitimatiepenningen waren het zeker, maar een bedelaarsgilde bestond er toch niet!

Ook de toegangspenningen tot de Hortus Botanicus behoren

hoertoe, maar het Collegium Medicum zou ik in dit verband nog wel tot de gilden willen rekenen, aangezien Amsterdam geen apothekersgilde gekend heeft.

- 2e. *presentiepenningen*, die door de gildeknecht tegelijk met de oproep voor een bijeenkomst of voor een begrafenis werden bezorgd; de penningen werden op de plechtigheid ingeleverd, zodat waren nagegaan, wie aan zijn verplichting niet had voldaan en in een boete verviel. Ook buiten de gilden waren dergelijke presentiepenningen in gebruik, zo b.v. de brandspuitpenningen en de buurtpenningen.

- 3e. *overmanspenningen*. Voor de overlieden waren meermalen fraaier uitgevoerde penningen bestemd. Ook ontvingen zij in verschillende steden min of meer kostbare penningen als teken hunner waardigheid of als aandenken aan hun bediening. Als voorbeelden worden genoemd de Friese penningen en die van het Bossche schippersgilde.

Ondanks deze goede inleiding vertoonde de tentoonstelling weer allerlei schilden, die pertinent niet tot de penningen behoorden. Hoe mooi zij op zichzelf ook kunnen zijn, zij horen hier niet.

In de eerste groep, de legitimatiepenningen, voelen wij dus weer sterk de behoefte, te weten of wij met een gilde te maken hebben, ja of neen. Aangezien Amsterdam wel toonaangevend was op het gebied van gildewezen en -penningen, lijkt het mij juist, de lijst van beroepen, vallende onder gildeverband, voorkomende in de „inventarissen der archieven van de gilden en van het brouwerscollege” van de hand van Mej. Dr I. H. van Eeghen, als maatstaf te nemen, behoudens dat ik het Collegium Medicum mede zou willen rekenen.

Voor de presentiepenningen zou ik

mij strikt tot de gilden willen beperken; de bovenstaande lijst kan hier weer van nut zijn, de brandspuit- en buurtpenningen vallen daarmee af. Bij de overmanspenningen zal het zo nu en dan moeilijk zijn, uit te maken, of wij daar werkelijk mee te doen hebben.

De catalogus eindigt dan met „zelfs de best uitgevoerde stukken, de gegoten Haagse en Zeeuwse en de gegraveerde Friese, komen niet uit boven het peil van volkskunst; hierdoor onderscheiden zij zich van andere, in gebruik verwante, stukken, zoals de vroedschapspenningen, die door hun uitvoering zuiver tot de medailleerkunst behoren.” Ik heb in het Jaarboek al tweemaal aangetoond, dat achter deze zgn volkskunst medailleurs en graveurs van naam zitten, eerst voor de Amsterdamsche Hortuspenningen, vervolgens voor de wijnkopers-begraffenispennin- gen en verwacht dat dit in vele andere gevallen al of niet aantoonbaar ook het geval is. Dit brengt ons dus op het punt van de vervaardigers, waar Dirks zich nooit om bekommerd heeft. Het zal mede tot mijn taak behoren zoveel mogelijk uit te maken wie de vervaardigers van deze penningen zijn. Hiertoe zullen de rekeningen der gilden veel bij kunnen dragen en ook hiervoor is de boven aangehaalde catalogus van de Amsterdamse gildearchieven van groot belang. In Amsterdam met haar grotere, betere georganiseerde gilden zullen wij de meeste kans hebben, iets te vinden. Een ander punt waaraan Dirks onvoldoende aandacht heeft besteed of heeft kunnen besteden, zijn de namen welke op deze penningen voorkomen. Hij geeft van zijn voorbeelden wel op, wat er in gegraveerd is, maar geeft zelden meerdere namen. Het lijkt mij van groot belang, zoveel mogelijk deze namen en jaartallen bijeen te brengen. Hiervoor mag ik gebruik maken van de fiches van het Koninklijk Penningkabinet

en van die, welke de Heer Schulman uit de oude veilingcatalogi samengesteld heeft. Afgezien van de collectie in het Fries Museum, die afzonderlijk bekeken dient te worden, is de meerderheid daarmee wel verantwoord. De namen, zowel als de jaartallen, kunnen bijdragen tot identificatie. De namen, wanneer het twijfelachtig is, aan welke plaats een penning toegeschreven moet worden, de jaartallen voor de periode, waarin de penning gebruikt is en niet te vergeten, vervaardigd is. Voor de volgorde, zal ik het systeem van Dirks, onderverdeeld op plaats en vervolgens op gilde, overnemen, hoewel er ook wel iets te zeggen zou zijn voor het bijeen brengen van de gilden met dezelfde branche in verschillende steden. Veranderingen zullen er vele moeten worden aangebracht, er zijn penningen, die aan andere plaatsen toebehooren, dan Dirks meende, er zijn gilde-indelingen, die niet langer stand kunnen houden, zoals de apothekers en de geneesmeesters in Amsterdam, die geen van beiden een gilde gekend hebben en door het Collegium Medicum vervangen dienen te worden, al is dit eigenlijk ook geen gilde. Al zullen dus de meeste exemplaren in de bovengenoemde fiches verantwoord zijn, er zijn er nog velen in particulier bezit. Daarom wil ik U nu verzoeken mij op te geven, welke gildepenningen U bezit of tegengekomen bent, wat voor namen en jaartallen erop staan en mij zodoende te helpen zo volledig mogelijk te kunnen zijn.

D. A. WITTOP KONING

De Royal Numismatic Society te Londen, zustervereniging van ons Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde, heeft eind Februari feestelijk het feit herdacht, dat zij het „royal charter” heeft gekregen; de Engelse pers wijdde veel aandacht aan dit jubileum.

VEREENIGING VOOR PENNINGKUNST

Op 5 Maart hield de Vereeniging haar 29e jaarvergadering in het Koninklijk Penningkabinet te 's-Gravenhage. De fgd. secretaris-penningmeester bracht verslag uit en legde rekening en verantwoording af over het jaar 1953. Onder dankbetuiging voor zijn zorgvuldig beheer werd hem décharge verleend. De heer A. A. M. Stols werd herbenoemd als bestuurslid, de heer A. J. J. M. Eijsenck werd benoemd tot secretaris-penningmeester. Het Bestuur legde een begroting over voor het jaar 1954 en deelde mede, dat besloten is dit jaar één geslagen penning uit te geven. Prof. L. O. Wenckebach is bereid gevonden een portretpenning te ontwerpen van Jhr. mr. F. Beelaerts van Blokland. De vergadering hechtte haar goedkeuring aan enkele technische wijzigingen van het Huishoudelijk Reglement, noodzakelijk geworden door het in werking treden van de bij K.B. van 23 Nov. 1953, no. 19 goedgekeurde nieuwe Statuten.

Bij de rondvraag werd uitvoerig gesproken over verschillende mogelijkheden het ledental van de Vereeniging, dat een weinig bevredigend verloop vertoont, te verhogen. Het Bestuur zal zich hierover nader beraden.

Na afloop van het huishoudelijk gedeelte hield de medailleur I. J. Pieters een voordracht met lichtbeelden over „De Internationale Tentoonstelling van Moderne Penningkunst te Rome”. Op deze expositie, die technisch uitstekend verzorgd was en een uiterst instructief beeld van de hedendaagse penningkunst gaf, blonken vooral de Italiaanse en Franse inzendingen uit door hun hoog artistiek peil; direct daarop volgde de Nederlandse inzending. Opvallend was, dat oneindig betere artistieke resultaten bereikt zijn met gietpen-

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

Zoals op de vergadering te Dordrecht besloten is, zal de voorjaarsvergadering 1954 gehouden worden te Kampen. Voorbereidingen hiervoor zijn gaande.

ningen dan met geslagen penningen. Bij de gegoten penningen onderscheidde spr. drie opvattingen: de sculpturale, de boetserende en de lineaire, waarvan hij als voorbeelden behandelde de Italianen Fr. Sgarlata, O. P. Orlandini en G. Romanelli. Bij de Fransen stond hij langer stil bij de sublieme vondsten van Galtié en het knappe experiment van Joly, die de stempels voor geslagen penningen onmiddellijk in het metaal snijdt. Een Nederlandse penning was aanleiding in te gaan op het probleem van de verhouding van tekst en voorstelling. Hij besloot met de hoop uit te spreken, dat deze kleine kunst met grote mogelijkheden ook in ons land steeds wijdere kring van belangstellenden zal trekken.

De actie voor de verkoop van de Watersnoodpenning 1953 werd op 1 Jan. 1954 beëindigd. Tot die datum waren verkocht 2341 exemplaren, waarvan 387 in zilver en 1954 in brons. Van de bruto-ontvangsten is dank zij de belangeloze medewerking van velen slechts f 7.815,— nodig geweest voor onkosten, zodat in totaal f 18.450,—, iets meer dan $\frac{2}{3}$ van de ontvangsten, aan het Nationaal Rampenfonds afgedragen kon worden. De hartelijke dank van de Vereeniging gaat uit naar allen, die tot dit verheugende succes hebben bijgedragen.

KONINKLIJK PENNING- KABINET

Zojuist heeft het Kabinet een aantal zeer belangrijke aanwinsten verkregen uit de bekende collectie van wijlen Mr. Ernst Polak, die jaren lang in de familie bewaard gebleven is, doch kortgeleden in de verkoop gekomen is. Deze in de jaren 1920—1940 met veel zorg en kunde samengestelde verzameling bevatte bijzonder goede reeksen van noodmunten, in 1573 van Hollandse en Zeeuwse stempels voorziene munten en van gildepenningen en was ongetwijfeld de belangrijkste particuliere collectie op deze gebieden, zoals ook de samensteller, naar blijkt uit verschillende originele en scherpzinnige artikelen in het Jaarboek, de beste kenner van deze materie geweest is.

Uit alle drie de onderdelen kocht het Kabinet enkele bijzondere stukken, die op gelukkige wijze de rijke reeds aanwezige reeksen aanvullen. Onder de noodmunten mogen vooral genoemd worden een daalder Haarlem 1572 met het zeldzame meesterteken ster en een 2-gulden-stuk 1573 (zgn. $\frac{2}{3}$ daalder), benevens de zilveren 4-gulden Brussel 1584, waarvan slechts de meer voorkomende vervalsing aanwezig was. Onder de munten met stempels is vooral het door Polak reeds gepubliceerde unicum belangrijk: een Hollandse munt van 1574 met Zeeuws stempel.

Van de gildepenningen, die het Kabinet aankocht, moeten vooral de zilveren exemplaren genoemd worden; hieronder valt op de zeldzame, geestig gegraveerde penning van de Harlingse schoenmakers van 1740, die in een fraaie rand is gezet. Vele zeldzame koperen penningen werden eveneens aangekocht, o.a. van Amsterdam, Alkmaar, Deventer, Den Haag, Groningen, Den Bosch, Hoorn, Leeuwarden en Maastricht.

BINNENLANDS NIEUWS

Het Rijksmuseum heeft onlangs zijn belangrijke collectie werken van de 17de eeuwse Amsterdamse goud- en zilversmid Joannes Lutma verrijkt met een gouden plaquette-penning van de Vrede van Munster in 1648. Deze penning is met zijn voorstelling van Hercules en Minerva, gecombineerd met het rijke ornament en het hoge relief een meesterstukje van de barok. Zilveren exemplaren ervan zijn in enkele collecties aanwezig (zie hierover Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 1949, blz. 161—165).

Op de groepstentoonstelling van „Arti” te Amsterdam hebben de penningen van Geurt Brinkgreve zeer de aandacht getrokken. Het is verheugend, dat meer en meer in algemene tentoonstellingen ook de penningkunst wordt betrokken.

De Verein der Münzfreunde für Westfalen und Nachbargebiete zal 13 Juni a.s. een excursie maken naar Deventer, Kampen, Zwolle en Enschedé, speciaal om daar de numismatische collecties te bezichtigen.

Onder auspiciën van de Stichting voor Culturele Samenwerking (STICUSA) is met medewerking van verschillende instanties een tentoonstelling van Nederlandse beeldhouwkunst samengesteld, die gedurende een half jaar zal rondreizen door de Nederlandse Antillen en Suriname. De expositie bevat 44 plastieken, 32 penningen en 25 foto's van beeldhouwwerken van voornamelijk nog levende meesters. De keuze, die werd gemaakt door Geurt Brinkgreve, uit de collectie van het Koninklijk Penningkabinet geeft een goed overzicht van de hedendaagse penningkunst.

BUITENLANDS NIEUWS

De heer Schulman schrijft ons uit Cairo:

Zaterdag 27 Februari. Vanochtend zijn de Nederlandse gouden munten geveild en ondanks hevige tegenbiedingen van Engelse en Franse zijde heb ik de belangrijkste stukken voor Nederland kunnen aankopen, in het algemeen net onder de limieten die ik had opgekregen of die ik mij zelf gesteld had. Deze zullen in de Nederlandse openbare en privé verzamelingen binnenkort een veilige plaats vinden. Enkele stukken waren vals en ik heb die dan ook niet aangekocht. In het algemeen gaan de munten hier duur weg. Er zijn een dertigtal handelaren en verzamelaars uit de gehele wereld, de eerste met talloze opdrachten van hun cliënten. Uit Nederland zijn Berghuys en ik de enige. Het duurste Nederlandse goudstuk was de proefslag in goud van de 2½ gulden 1898 dat 200 Engelse ponden opbracht. Van de zijde van de pers is er ook veel belangstelling. Het duurste muntstuk tot nu toe was een 20 dollars 1682 van Br. Columbia dat 1400 Egyptische ponden opbracht. Het duurste lot was een serie van 12 Amerikaanse 20 dollar stukken van 1924—'32, dat 2800 Egyptische ponden opbracht. Er zijn heel wat moeilijkheden op de veiling, die echter met wat routine, praten en vooral veel geduld wel opgelost worden.

De sfeer is gezellig en na een week voelen wij er ons echt thuis; zelfs de omverwerping van de regering gisteren verstoort onze rust niet. Op de kringavond hoop ik U hierover uitvoerig te vertellen.

Ik bezocht het penningkabinet. In tegenstelling tot ons Kon. Penningkabinet is hier wel expositie-ruimte, doch er zijn geen munten. Dan nog maar liever wel munten en geen ruimte!

Na zijn terugkeer kon de heer Schulman mondeling een vervolg op zijn brief geven. Ook bij de veiling van de zilveren Nederlandse munten was hij naar tevredenheid geslaagd: de voornaamste hiervan zijn weer naar ons land teruggekeerd. De gehele veiling van de munten heeft ongeveer 2½ miljoen gulden opgebracht. Hierbij dient bedacht te worden, dat een reeks kostbare stukken op het laatste ogenblik zijn teruggenomen om aan het Nationaal Museum te worden overgedragen: o.a. de beroemde Romeinse gouden baren — waarvoor enkele bezoekers van de veiling speciaal naar Cairo gekomen waren —, alle Griekse en Romeinse munten, en alle Egyptische munten en penningen, die op enigerlei wijze officieel aan de ex-koning aangeboden waren. Vrijwel alles is door of door bemiddeling van de internationale handel gekocht, die volkomen in staat gebleken is deze ongekende omvangrijke en kostbare aanbieding op tenemen: de prijzen lagen ongeveer op het op andere veilingen gebruikelijke niveau.

Het betalen, afhalen en uitklaren van de gekochte stukken had wel, naar Oosters gebruik, bijzonder veel tijd en geduld geëist, maar was tenslotte zonder moeilijkheden verlopen, o.a. dank zij de medewerking van het Nederlands Gezantschap.

Tot de belangrijkste op de veiling voor Nederlandse openbare verzamelingen verworven stukken behoren: gouden afslag van het 50-stuiver stuk 1808 zonder waarde aanduiding, duikaat 1808 met de graveursnaam George, gouden afslagen van de rijksdaalder 1816, 1840 en 1898 (alle voor de Nederlandse Bank) en de gouden 20 gulden 1810 (voor 's Rijks Munt). Voor het Koninklijk Penningkabinet, dat evenals de Munt, zeer volledige reeksen voor de 19e eeuw bezit, bevatte de veiling weinig; de in de catalogus vermelde zeldzame noodmunten bleken merendeels vals.

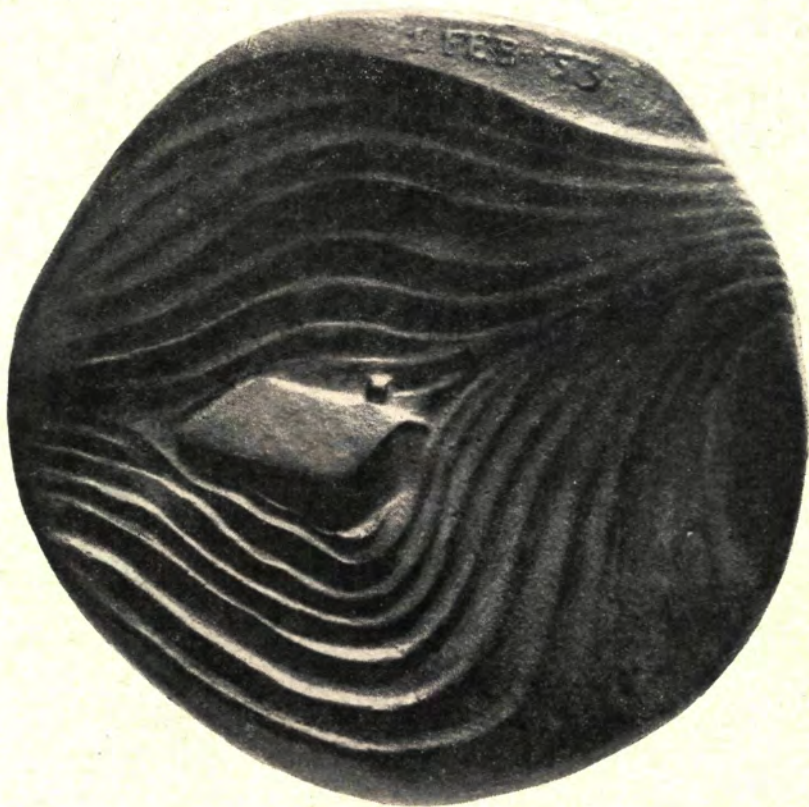
I. J. Pieters:

DIJKHERSTEL

De beeldhouwer I. J. Pieters, die tezamen met zijn collega Bram Roth werd uitgezonden door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen — met steun van de FIDEM — naar de tentoonstelling van moderne penningkunst te Rome, heeft zijn enthousiasme niet alleen — in het vorige nummer van de Geuzenpenning — in woorden geuit, maar kwam ook tot beeldhouwkun-

dige vormgeving. De buitengewoon hoge artistieke kwaliteiten van de Italiaanse en Franse penningen deden hem de mogelijkheden beseffen van de gietpenning.

De krachtsinspanning van het dijkherstel, dat op 6 Nov. 1953 werd afgesloten door het leggen van het laatste caisson in de dijk van Schouwen en waarmede de ramp van de watersnood, die het Nederlandse volk zo in zijn zekerheidsgevoel heeft aangetast, definitief bedwongen is, werd door hem vastgelegd voor het nageslacht.

Op de vz. geeft de omsluiting van het beeldvlak door de ringdijk uitdrukking aan het gevoel van beslotenheid en zekerheid dat een dijk geeft aan de bewoners van een polder; door één opening in de dijk stroomt het water echter nog binnen. De twee mannen, die in het water staande met gespannen kracht het laatste gat in de dijk dichten en daarmee de waterstroom bedwingen, zijn een symbool voor de krachtsinspanning van het gehele Nederlandse volk in zijn strijd tegen het water.

Op de kz. spreekt het geweld van de waterstroom, die alles overspoelt, en die zelfs naar de vz. van de penning overstroomt, door het golvend reliëf voor zichzelf.

De gebondenheid van voor- en keerzijde, bij een penning zo essentieel, is op deze wijze zeer goed tot uitdrukking gebracht.

De uitvoering in brons met een groenig-zwarte patine is het ontwerp waardig.

O. N. R.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam

(Secretariaat: Keizersgracht 448)

57e bijeenkomst op 13 Januari 1954

— In zijn voordracht „Naar een nieuwe Dirks” vertelde Dr. Wittop Koning over zijn plannen voor een nieuw boek over gildepenningen en de daaraan verbonden moeilijkheden. Er ontstond zich een levendig debat. Vervolgens verhaalde de heer Zwager enige historische anecdotes over 18e-eeuwse muntverzamelaars, die hij uit oude correspondenties had opgediept.

58e bijeenkomst op 3 Februari 1954

— De heer H. H. Zwager sprak over „Verwaarloosde gebieden van de antieke numismatiek”. Hij behandelde achtereenvolgens Griekse bronzen munten, Hellenistische munten van het Nabije en Midden Oosten, barbaarse munten en stedelijke munten uit de Romeinse keizertijd en vertoonde tal van weinig bekende interessante stukken.

59e bijeenkomst op 17 Maart 1954 —

De heer Schulman deed, geassisteerd door zijn reisgenoot Berghuijs, op onderhoudende wijze verslag van zijn reis naar Cairo. Buiten de veiling — waarover elders in dit nummer meer — had hij tijd en interesse gehad om veel te zien van het leven in Egypte en van de kunstschaten van het land. Zelfs had hij persoonlijk in de woestijn een Romeinse munt gevonden. Alles werd geïllustreerd met talrijke foto's, waaronder de wederintocht van president Nagib en de beide sprekers op kamelen. De bijeenkomst was bijzonder druk bezocht.

Kring 's-Gravenhage

(Secretariaat: Lange Voorhout 50)

54e bijeenkomst op 28 Januari 1954

— Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta sprak over „Antieke Keizerportretten” aan de hand van een reeks fraaie lichtbeelden, waarin zin en functie van het representatief portret gedemonstreerd werden zowel in de grote plastiek als op de munten.

55e bijeenkomst op 24 Februari 1954

— Dr. H. Enno van Gelder behandelde „Oude en nieuwe gegevens omtrent het Stempelen van den Gelde in Holland en Zeeland in en na 1573”. Hij gaf de beschouwingen van Mr. Ernst Polak en Mr. J. van Kuyk over dit onderwerp weer en toonde aan op welke punten nadere bestudering van het materiaal noodzakelijk is.

56e bijeenkomst op 25 Maart 1954

— De heer J. Schulman vertelde over zijn reis naar Cairo en de veiling van „The Palace Collections of Egypt”.

Kring Groningen

(Secretariaat: Blijhamsterstraat 12, Winschoten)

13e bijeenkomst op 24 Maart 1954 —

Dr. J. P. van Erp uit 's-Hertogenbosch vergastte een talrijk en aandachtig gehoor op een boeiende voordracht over: Munten en penningen van 's-Hertogenbosch. Dr. H. A. Fonteijn Kuijpers (oud Brabander) uit Katwijk aan Zee woonde deze lezing bij.

Op verzoek van het Verband der wetsdeutschen Münzvereine is van de serie filmstroken over Antieke Munten een Duitse versie vervaardigd: van het begeleidende tekstboekje is tevens een Duits résumé gemaakt.

EEN ONBESCHREVEN MEDAILLE VOOR MENSLIEVEND HULPBETOON

De verzameling van Gelder, berustend in 's Rijksmuseum te Amsterdam, bezit een zilveren penning, vervaardigd van een exemplaar van de Nederlandse gulden naar een ontwerp van Michaut, in 1818 in omloop gebracht; tegen de achterkant is een zilveren plaatje gesoldeerd van dezelfde grootte als de munt, terwijl het geheel omgeven is door een zilveren band, voorzien van oog en ring, waardoor een draagmedaille ontstaan is. Zij is in 1831 uitgereikt aan een medicus in Zeeuws-Vlaanderen en is in Dirks' Penningkundige Geschiedenis van 1813—1863 niet beschreven.

De voorzijde vertoont het rechtsgewende borstbeeld van Koning Willem I; in de afsnede van de hals de naam van de graveur MICHAUT; omschrift WILLEM KONING DER NED. G.H.V.I. Het merkteken van de graveur onder het hoofd (een anker met een Romeinse lamp), zoals dit op de guldens van Michaut voorkomt, is weggegraveerd.

Op de keerzijde is gegraveerd: AAN - J. B. KALSCHUER - GENEESHEER ENZ. TE KADZAND - VOOR - BELANGLOOZE MENSCHLIEVENDHEID - BETOOND AAN SCHEPELINGEN - GEWOND IN HET GEVECHT - AAN HET HAZENGAS - IN - AUGUSTUS - 1831. De penning meet 31 mm in doorsnede, is 4 mm dik.

Om zoveel mogelijk Belgische strijdkrachten te binden gedurende de 10-daagse veldtocht in Augustus 1831, zijn door onze Land- en Zeemacht demonstraties in Zeeuws-Vlaanderen gehouden. Zo moesten door twee op het Zwin gestationeerde kanonneerboden op 5 Augustus een strategische afleidingsmanoeuvre worden gemaakt in het Westelijk deel tegenover het Hazengras en de daarbij gelegen grote zeesluis. Beide boten, de nos. 41 en 42, voeren daartoe 's morgens vroeg het Zwin op en openen bij het Ha-

zengras het vuur op de sluis. De Belgen boden geduchte tegenstand, waardoor de bemanning van beide bodems belangrijke verliezen leed en de schepen zólang opgehouden zijn, dat zij door de ingetreden eb aan de grond raakten en danig gehavend werden. Pas 's avonds kwamen troepen tot ontzet, die de Belgen verdreven. De kanonneerboot no. 41 was dermate ontredderd, dat zij niet meer vlot te krijgen was en in brand gestoken moest worden.

Dokter Kalschuer van Kadzand heeft zich blijkens de hem toegekende medaille, beijverd in het verlenen van hulp aan de gewonde matrozen en mariniers der oorlogsschepen.

V. H. K.

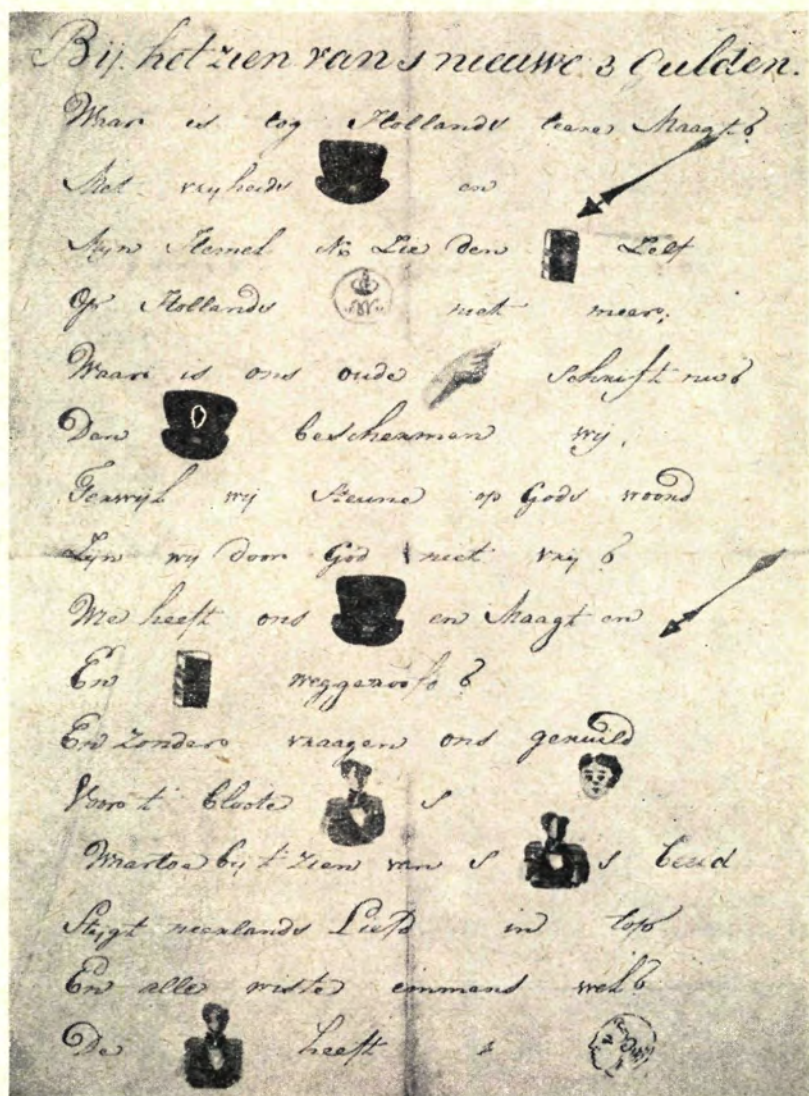
PUBLICATIES

In het Bulletin van het Rijksmuseum (1954, 1) publiceert Dr. R. van Luttervelt een geëmailleerde draagpenning (met uitgezaagde achtergrond) met het portret van de Zweedse koning Gustaaf Adolf. Het fraaie stuk is uit de collectie-Mannheimer afkomstig en wordt door de schr. aan de Duitse medailleur Sebastian Dadler toegeschreven.

Het jaarverslag 1953 van het Kon. Penningkabinet is thans verschenen, dat tevens een volledige lijst van aanwinsten bevat.

In het Januari-nummer van WIKOR, kunsttijdschrift voor de rijpere jeugd, schreef mej. O. N. Roovers een artikel over de Techniek van de Penning, als vervolg op een vroeger verschenen beschouwing over Penningkunst.

In het Februari-nummer van de Huygenspost, de schoolkrant van het Huygenslyceum te Voorburg, schrijft een der leerlingen, zelf verzamelaar, een uitvoerig artikel over Romeinse munten.

BIJ HET ZIEN VAN 1 NIEUWE 3 GULDEN

Het hierbij afgebeelde puzzel-dicht hekelt het nieuwe type 3-gulden met de beeldenaar van de koning.

Men vindt het jammer, dat de oude 3-gulden met de Nederlandse maagd, met in haar rechter hand de speer, waarop de vrijheidshoed en steunend op de bijbel naast haar, gaat verdwijnen. Ook de vertrouwde spreuk

„Hac Nitimur, Hanc Tuemur” (op haar steunen wij, haar beschermen wij) vindt men op het nieuwe type niet terug. Zelfs is het kwartje van het oude type vervangen door het kwartje met gekroonde W.

In het origineel zijn de verschillende plaatjes aardig gekleurd. Aan de lezer laat ik verder de oplossing van dit puzzel-dicht over.

H. G. SIX

M. C. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. · MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische artikelen
en prijslijsten. Prijs 7/6 d. per jaar.

Zojuist verschenen: "Roman Silver Coins", Vol. I., door H. A. Seaby, linnen band,
sh. 21/— of — deel I (Republiek), gebrocheerd sh 10'6, Deel 2.
(J. Caesar-Augustus), gebrocheerd sh. 7/—.
"The Story of the English Coinage", door Peter Seaby, linnen
band sh. 10/6.

Een lijst van onze andere Numismatische publicaties op aanvraag.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations
Librairie numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 77893

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine
PARIS 9e
7, Rue Drouot

MONNAIES ET MEDAILLES

P. CIANI

Expert Numismate
PARIS 9e
54, Rue Taitbout

Monnaies et Médailles
Achat de Collections et de Trouvailles
Librairie Numismatique

JEAN VINCHON & CIE

NUMISMATIQUE GENERALE

PARIS 2e

77 RUE DE RICHELIEU 77 — TEL. RIC. 1611

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. „KONINKLIJKE-BEGEER” VOORSCHOTEN
(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN

RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

JACQUES SCHULMAN - Keizersgracht 448 - AMSTERDAM

Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.25 porto

Munten Nederlandsche Gebiedsdeelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.35 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

MUNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES

COINS AND MEDALS

SPINK AND SON, LTD. *gevestigd sinds 1772*

FRAAIE MUNTEN EN PENNINGEN
NUMISMATISCHE BOEKEN ENZ.

Uitgever van het maandblad "Numismatic Circular"
Abonnementsprijs 10 sh. = f 5.50 per jaar

5. 6 & 7 KING STREET — ST. JAMES'S — LONDON S.W.1.

Tel.: Whitehall 5275

Telegramadres: Spink, London

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MEDAILLES
JETONS — DECORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITES ARCHEOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen

Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

L. S. FORRER LTD.

175 Piccadilly, LONDON W. 1, England

Telephone: REGent 6974

Cables: MEDALLION, LONDON

Experts in ancient and modern coins and medals - All enquiries welcomed

Prijslijsten op aanvraag

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

4e JAARGANG

No 3

JULI 1954

DE KLOP VAN 1573/4

Een der fascinerende problemen van onze muntgeschiedenis is nog steeds de klok van Holland en Zeeland in 1573 en 1574 op de in die gewesten omlopende munten aangebracht. De oudere onderzoekers beschouwden deze stukken steeds als noodmunten in verband met het beleg van Haarlem. Het is de verdienste van Mr. Ernst Polak geweest, die de grootste particuliere verzameling op dit gebied had bijeengebracht en veel archiefstudie heeft verricht, voor het eerst deze reeks systematisch behandeld te hebben en het werkelijke karakter van een fiscale maatregel in de donkerste jaren van onze Opstand te hebben duidelijk gemaakt.¹⁾

Stempeling werd voorgeschreven door de Staten van Holland in een plakkaat van 7 Febr. 1573: hierin werd bepaald, dat in het vervolg alleen door commissarissen der Staten van een stempel voorziene stukken in betaling mochten worden gegeven en aangenomen en wel tegen een voor elke muntsoort vastgestelde nieuwe koers; bij de stempeling moest het verschil tussen oude en nieuwe koers aan het land gegeven worden als renteloze lening voor één jaar. Zo mochten de voordien 32 st. geldende rijksdaalders na stempeling en betaling van 4 st. voor 36 st. worden uitgegeven. Op deze wijze werd een niet onbelangrijk bedrag voor de oorlogvoering bijeengebracht: alleen in de eerste maanden werd in de steden van het Noorderkwartier, een som van f 21.000 opgebracht. Dit wijst op een opbrengst

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

Dr A. N. Zadoks-Josephus Jitta

Dr D. A. Wittop Koning

Jhr Ir A. C. von Weiler

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman

Keizersgracht 448

Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 2.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 31187 t.n.v.

Kon. Nederlands Genootschap
voor Munt- en Penningkunde
Amsterdam

voor het gehele land van minstens het tiendubbele.

Het kloppen werd voortgezet tot een flink eind in 1574. Van terugbetaling van de lening is niets meer gekomen, daar de oorlogsomstandigheden de gehoopte terugkeer van de oude koersen onmogelijk maakten.

Strekking en algemene uitvoering van de maatregel zijn hiermede wel duidelijk gemaakt. Er blijven echter verschillende vraagpunten. Ten eerste is het verloop van de regeling in Zeeland, waarover slechts fragmentarische gegevens gevonden zijn, niet zeer duidelijk: vermoedelijk is in Zeeland een overeenkomstige regeling getroffen. Het is niet zeer waarschijnlijk, dat in Zeeland eerst met de Hollandse leeuw, daarna — voor rekening van de steden — met Zeeuwse wapens is geklopt; eerder is in beide gewesten tegelijk geklopt, met het eigen wapen. Ook hier was de opbrengst zeer belangrijk: alleen in Vere f 4.400.

Een specifiek numismatische vraag is die naar de betekenis van de onderscheiden gebruikte stempels. Voor Holland zijn twee typen stempels gebruikt:

H 1: Hollandse leeuw op schild in pareland,

H 2: Hollandse leeuw in pareland. Het is tot heden niet gelukt een verklaring voor het bestaan naast elkaar van deze twee typen te geven: zij kunnen noch in verschillende plaatsen, noch in verschillende perioden, noch voor verschillende muntwaarden gebruikt zijn.

Voor Zeeland zijn zelfs vier typen bekend in onderscheiden grootten:

Z 1: Zeeuwse leeuw in pareland,

Z 2: Zeeuws wapenschild,

Z 3: Zeeuws wapenschild (gebogen) in pareland.

Z 4: Zeeuws wapenschild (recht-hoekig) in pareland,

De beide laatste typen zijn zeer zeldzaam, Z 3 is zelfs aan Polak onbekend gebleven. Ook hiervoor is geen

aannemelijke verklaring gegeven: de door Polak voorgestelde verdeling over de Zeeuwse steden stuit op talrijke bezwaren en de door hem gebruikte bewijzen blijken niet steekhoudend.

Zover ging het onderzoek van Polak. Voor enkele jaren heeft mr. J. van Kuyk een nieuwe probleemstelling aan de zijne toegevoegd, n.l. de vraag, wat de stempels ons leren ten aanzien van de geldgeschiedenis van ons land.²⁾ Immers ieder thans be waard gestempeld stuk moet in 1573/4 in Holland, resp. Zeeland in omloop geweest zijn. Het bijebrengen van zo veel mogelijk gestempelde munten geeft ons dus naast de schriftelijke getuigenissen,

H1

H2

Z1

Z2

Z3

Z4

die dikwijls vaag zijn, en naast de muntvondsten, die door de speciale eisen van de thesaurisering beïnvloed kunnen zijn, een onafhankelijke bron voor de geldomloop in de beide zee-provincien in de genoemde jaren.

Het is op het ogenblik, dat de grote verzameling-Polak verspreid zal raken, wel het moment het bekende materiaal te inventariseren, enerzijds om zoveel mogelijk muntsoorten met stempel, dus hier omgelopen, te vinden, anderzijds om met ruimer materiaal een nieuwe poging te doen de betekenis der diverse stempels te doorgronden.³⁾ Uit de grote verzamelingen hier te lande, de collectie Polak en verschillende veilingcatalogi zijn mij de volgende soorten bekend,⁴⁾ gestempeld met de erachter vermelde stempels van 1573.

Munten van de Bourgondische Nederlanden

Philips de Schone, Philippusgulden	H 2		Z 2	
Karel V, halve gouden reaal			Z 2	
gouden Carolusgulden	H 2			
zonnekroon	H 2			
zilveren Carolusgulden	H 1	Z 1	Z 2	
vier-stuivers	H 1			
Philips II, gouden reaal	H 1	H 2	Z 2	
halve gouden reaal	H 1	H 2	Z 2	
zonnekroon		H 2		
Philipsdaalder	H 1	H 2	Z 1	Z 2
halve Philipsdaalder	H 1	H 2	Z 1	Z 2
viijde Philipsdaalder	H 1	H 2	Z 1	Z 2
tiende Philipsdaalder	H 1	H 2	Z 1	Z 2
Bourg. rijksdaalder	H 1	H 2	Z 1	Z 2
halve Bourg. rijksdaalder	H 1	H 2	Z 1	Z 2
kwart Bourg. rijksdaalder	H 1	H 2		

Overige Nederlandse munten

Gelre, gouden rijder Karel van Egmond				Z 2
Nijmegen, knapkoek		H 2		
Drie steden, rijksdaalder	H 1			
Daalder met Sint Luderus				Z 2
Luik, snaphaan Everard van der Mark				Z 2
rijksdaalder Gerard van Groesbeek	H 1			Z 2
halve rijksdaalder als voren	H 1			Z 2
Thorn, rijksdaalder Margaretha	H 1			
halve rijksdaalder als voren	H 1			
Stavelot, rijksdaalder Christoph		H 2		
Kamerijk rijksdaalder Maximiliaan	H 1	H 2	Z 1	Z 2
halve rijksdaalder als voren	H 1			
Haarlem, noodmunten 1572	H 1			
Middelburg, noodmunten 1572 ⁵⁾	H 1			Z 2

Vreemde munten

Engeland, rozenobel Eduard IV		H 2		
angel Hendrik VIII		H 2		
halve shilling Elisabeth I				Z 2
Frankrijk, zonnekroon Lodewijk XI				Z 2
zonnekroon Lodewijk XII	H 1			
teston Frans I		H 2		
teston Hendrik II		H 2		Z 2
halve teston Frans I		H 2		
Spanje, dubbele dukaat Ferd. & Isab.			Z 1	Z 2
8-realen als voren	H 1			
4-realen als voren			Z 1	
reaal als voren	H 1	H 2		Z 3
halve reaal als voren		H 2		
4-realen Philips II			Z 1	
reaal Navarre, Ferdinand I	H 1			
Portugal, cruzado Jan III (kort kruis)	H 1	H 2		
cruzado Sebastiaan (lang kruis)		H 2		

Duitse Rijk, rijksdaalder Gulik-Berg	H 1	H 2	
Stad Keulen	H 1		
Neuss	H 1		
Aken		H 2	Z 1
Palts (Frederik II)	H 1		
Lübeck	H 1		
Saksen (August)			Z 1
id. (Johan Willem)	H 1		
halve rijksdaalder, Gulik-Berg			Z 1
Aken	H 1		
goudgulden, Stad Neurenberg		H 2	
Oost-Friesland (Edzard)		H 2	
Saksen (Albrecht)			Z 2
teston, Lotharingen (Karel III)	H 1	H 2	
Italië, scudo, Venetië		H 2	
Ferrara (Alfonso II)		H 2	
grosso, Milaan (Karel V)		H 2	Z 1
marcello, Venetië		H 2	Z 1

¹⁾ E. Polak, Enkele nadere gegevens omtrent „Tstempelen vanden Gelde” in Holland en Zeeland in en na 1573, Jaarboek Munt- en Penningkunde 21 (1933), blz. 1.

²⁾ J. van Kuyk en H. Enno van Gelder, De Penningen en het Geld van den Tachtig-jarigen Oorlog, 1948, blz. 19.

³⁾ Van de munten van Karel V en Philips II zijn alleen de soorten in de lijst vermeld: van iedere soort komen exemplaren van diverse gewesten en jaartallen voor. Volledige opsomming zou voor deze zo veelvuldig gestempeld voorkomende typen te ver voeren.

⁴⁾ Mededeling omtrent niet in deze lijst voorkomende soorten of stempelingen worden zeer gaarne tegemoet gezien.

⁵⁾ Niet opgenomen zijn de geklopte noodmunten van Leiden, Woerden en Zierikzee: hier zijn de nog ter secretarie aanwezige stempels voor een geheel ander doel opnieuw gebruikt.

H. ENNO VAN GELDER

EEN 16de EEUWSE ONTWERP-TEKENING

Van de grote meesters der penningkunst zijn ons weinig ontwerpen bekend, wel voorstudies van koppen, costuum- en wapenonderdelen en van dieren. Een enkele maal slechts is de penning op papier geheel ontworpen.

Tijdens het boetseren van het penningmodel in was, zoals de Italiaanse meesters, een Pisanello, Matteo de' Pasti e.a., deden werd de eigenlijke vorm en compositie geboren, waarvoor de grondslag was gelegd in

voorstudies met de pen of met krijt. Pasten de Italianen deze boetseertechniek toe, die overeenkwam met de wijze waarop de ontwerpen werden gemaakt voor de in dit land zo geliefde bronzen beeldjes, de Duitse medailleurs werkten meer op de wijze van de beeldsnijders en de schrijnwerkers. Zij sneden hun penningontwerpen in hout of steen; bij deze techniek kon het eigenlijke ontwerp geschetst worden op het materiaal zelf.

Het is dan ook zeer merkwaardig, dat van de Duitse medailleur en beeldsnijder Hans Schwarz, werk-

Penning-ontwerp van Hans Schwarz

zaam van 1516—± 1535, een groot aantal (124) tekeningen is bewaard gebleven, verspreid over collecties in Berlijn, Bamberg, Weimar en Leipzig. Tijdens de Romantiek werden deze tekeningen — meest profielportretten — toegeschreven aan de toen zo geliefde Dürer, de tekeningen werden voorzien van gefingeerde namen, ontleend aan Dürer's reisboek; daarna heeft men ze, althans enkele met zekerheid, herkend als werk van Hans Schwarz. Het hier afgebeelde portret van een onbekende, is een van de weinige uit deze serie, die werkelijk het aspect heeft van een

originele tekening en die bovendien een gave penningcompositie vertoont, hoewel hij nooit is uitgevoerd. De door Hans Schwarz zo geliefde wijze om zijn in profiel gezet model met opgeslagen brede hoedrand en even naar voren gewende buste in de cirkel te componeren is hier geheel aanwezig. De toegevoegde naam met de stijve, een oud schrift nabootsende letters, is in scherp contrast met de directheid van het portret dat ons in rechtstreeks contact brengt met een typisch 16e-eeuws kunstenaar.

O. N. K.-R.

DE MEDAILLE VOOR EERLIJKE EN TROUWE DIENST VOOR MILITAIREN BENEDEN DE RANG VAN OFFICIER

Toen in het najaar van 1813 ons Vaderland bevrijd werd van de Franse overheersing, moest een nieuw leger opgebouwd worden, waarin vrijwilligers en militia, aangewezen door het lot voor wat betreft de laatste, opgenomen werden. Als beloning voor eerlijke en trouwe dienst voor hen, die beneden de rang van officier als vrijwilliger dienden, werd bij K.B. van 19 Februari 1825, no. 97 een medaille ingesteld, uit te reiken in brons voor 12 jaren, in zilver voor 24 jaren, de diensttijd te berekenen van 1 Januari 1814. Veldtochten door de militair meegemaakt, telden bij deze berekening extra mee, zodat reeds in Juli 1825 bronzen medailles uitgereikt zijn aan hen, die de veldtochten van 1814 en 1815 bijgewoond hadden.

De eerste medailles zijn dus van 1825. Men vindt onder deze, exemplaren voorzien van de signatuur SIMON F., geleverd door de graveur J. H. Simon te Brussel (1752—1832), oud-kolonel van het Franse leger, die zich na Napoleon's val te Brussel gevestigd had als graveur. Vermoedelijk zijn deze alleen in brons uitgereikt, zilveren medailles waren voor het Nederlandse leger immers pas na 1830 nodig en toen waren de relaties met Brussel verbroken. Het kan wel zijn, dat zilveren exemplaren van Simon in Ned. Indië uitgereikt zijn: de jaren in de tropen doorgebracht telden dubbel voor de berekening en de Java-oorlog van 1825—1830 deed het zijne er bij. In een brief van 30 Augustus 1831 vraagt de Minister van Koloniën aan 's Rijks Mijntmeester te Utrecht stempelmateriaal te doen aanmaken voor het slaan van medailles voor 12 en 24 jaar trouwe dienst ten behoeve van de troepen in de Koloniën, die vroeger van uit Brussel werden be-

trokken (mededeling van 's Rijks Muntmeester). Laatste kunnen dus medailles van Simon geweest zijn en dan zouden ook zilveren exemplaren van hem uitgereikt zijn, maar ook de medailleur van de Goor heeft vóór de revolutie te Brussel gewerkt.

In het Kon. Penningkabinet bevindt zich een zilveren exemplaar van Simon, dit is fonkelnieuw en blijkbaar niet uitgereikt en nooit gedragen, waarschijnlijk een proef voor het Departement van Oorlog (mededeling van de Directeur van het Kabinet). Ook de collectie van Professor P. O. v. d. Chijs, op 13 Juni 1870 door G. Th. Boon te Amsterdam geveild, bevatte een zilveren medaille van Simon, die f 2.25 opbracht, in de catalogus vermeld onder no. 1710. Ik ken de decoraties van een wachtmeester der Huzaren, die van 1820 tot eind 1830 op Java gediend en toen de dienst verlaten heeft; daaronder bevindt zich de zilveren trouwe-dienst-medaille, deze is geslagen op stempels van Schouberg. In 1825 toch is ook aan J. P. Schouberg (1798—1863), graveur te Utrecht, opdracht verstrekt stempels te graveren voor de trouwe-dienst-medaille; die voor de keerzijde prijkt met zijn naam.

Verder zijn dergelijke opdrachten gegeven aan de graveurs D. van der Kellen Jr. (1804—1874) en P. van de Goor (1783—1851). In 1836 is aan de genoemde drie heren een bedrag uitbetaald voor het leveren van een aantal zilveren en bronzen trouwe-dienst-medailles (medegedeeld door 's Rijks Muntmeester). De namen van v. d. Kellen en v. d. Goor zijn door mij nog niet op dergelijke medailles aangetroffen. Vermoedelijk zijn de stempels door Simon en Schouberg naar een eigen ontwerp gegraveerd en daarom gesigneerd en die van de twee andere graveurs zijn dan copieën van deze en daarom niet van hun naam voorzien.

De voorzijde der medaille vertoont een gekroonde hermelijnen mantel,

waarop een W., de keerzijde het gekroonde Nederlandse wapen liggende op een wapentrophee met als omschrift: VOOR TROUWEN DIENST. Onder de trophee bij Simon en Schonberg hun signatuur met F(ecit).

De medaille van Simon heeft een lange hals, die de medaille met de knop, die de ring doorlaat, verbindt. De ring is een splitring. Doorsnede van de medaille 35 mm. Schonberg heeft hetzelfde omschrift, sommige exemplaren met, andere zonder punt achter het omschrift. De knop, waardoor een gewone ring loopt, zit direct op de rand der medaille, doorsnede 36 mm. Die van v. d. Kellen en v. d. Goor zijn gelijk aan die van Schonberg, meten ook 36 mm, hebben hetzelfde omschrift zonder punt er achter, dragen geen signatuur, zijn dus niet nader te identificeren.

Het begrip „Dienst” wordt op de beschreven medailles als mannelijk opgevat. Toch waren de taalgeleerden het in die tijd niet eens over het geslacht van dit woord; de strijd hierover liep in de 40-er jaren zó hoog, dat in 1851 aan een daartoe ingestelde commissie van deskundigen deze kwestie ter oplossing voorgelegd is. Zij verklaarde „dienst” voor vrouwelijk. Als gevolg hiervan vindt men het omschrift dienovereenkomstig veranderd in: VOOR TROUWE DIENST. (met punt), doorsnede der medailles uit deze tijd 36 mm, geen signatuur van de graveur.

Alle medailles bovenbeschreven (behalve die van Simon en die uit de Brusselse tijd van v. d. Goor) zijn aan 's Rijks Munt te Utrecht geslagen, maar dragen daarvan geen merkteken. Bij K.B. van 28 Mei 1861 Stbl. no. 47 is bepaald, dat alle penningen aan de Munt geslagen, voortaan voorzien moesten worden van een in de rand geklopt merkteken: de Mercuriusstaf in een ovaal. Hierdoor zijn alle exemplaren van onze medaille vanaf 1861 geslagen, te herkennen. Het omschrift blijft met een vrouwe-

lijke dienst, zonder punt: de doorsnede der medaille wordt iets groter: 36,5 mm, later 37 mm. Als overgang vindt men nog medailles op oude stempels geslagen met een punt achter het omschrift, daarbij voorzien van het Muntteken.

Een K.B. van 18 Februari 1904 no. 30 bepaalt, dat de tot dusverre gevoerde voorzijde met de hermelijnen mantel tot keerzijde gedegradeerd wordt en de keerzijde met de wapentrophee tot voorzijde bevorderd — de reden van deze zonderlinge maatregel wordt niet opgegeven —, daarbij dat „dienst” weer terugkeert tot het mannelijk geslacht en dat voor 18 en 30 jaren trouwe dienst gespen op het lint boven de medaille zullen gedragen worden. Doorsnede der medaille 37 mm, de stempels zijn van J. C. Wienecke zonder kenteken van deze graveur. De gespen zijn in 1928 bij het invoeren van de klein-model medaille ingetrokken.

Het K.B. van 1 Februari 1928 no. 27 bracht een verandering in de afmeting der medaille. Was die in de loop der tijden van 35 tot 37 mm gekomen, nu viel zij terug op 27 mm, d.i. de middellijn van de gouden medaille voor 36 jaren dienst, bij K.B. van 11 Februari 1859 ingesteld; het omschrift bleef ongewijzigd. (Bij het Indische leger is ook een grote gouden medaille voor 50 jaren trouwe dienst met een middellijn van 37 mm in gebruik geweest van 1860 (K.B. van 18 September) tot 1908 (K.B. van 10 Maart). Deze werd in 1908 vervangen door een model van 27 mm doorsnede. Tevens werd hierbij ingevoerd een gesp in zilver voor 18 jaren dienst, groot 40 mm. Het K.N.I.L. reikte de bronzen medaille voor 6; de zilveren voor 12, de gesp voor 18 en de gouden medaille voor 25 jaren trouwe dienst voortaan uit. Bij K.B. van 14 Juni 1928 no. 85 zijn de afmetingen der bronzen en zilveren medailles teruggebracht op 27 mm, terwijl de gesp 28

mm groot werd. Deze is dus niet ingetrokken.

In 1948 droeg H.M. Koningin Wilhelmina de regering over aan Haar dochter, die als Koningin Juliana de troon beklom. Een gevolg van deze troonswisseling was, dat bij K.B. van 25 Januari 1951, voor de medaille voor trouwe dienst de W. op de hermelijnen mantel door een J. vervangen werd. Het is wel merkwaardig, dat het naamcijfer van de stichter op een medaille, die daarenboven door de Minister van Oorlog verleend wordt, moest plaats maken voor dat van de regerende Vorstin.

De gouden medaille wordt tegenwoordig in verguld zilver verleend; bij K.B. van 3 November 1953 no. 21 is bepaald, dat deze niet omgewisseld zullen worden tegen gouden exemplaren, zoals oorspronkelijk het plan geweest is.

Zeemacht:

De Koninklijke Marine ontving de trouwe-dienst-medaille voor 12 en 24 jaar pas bij K.B. van 5 Januari 1945 no. 61. Een kleine gouden voor 36 en een grote voor 50 jaren volgden bij K.B. van 13 April 1859 no. 67 (resp. 27 en 37 mm in doorsnede). Tot 1845 werd aan de Mariniers de medaille van de Landmacht uitgereikt; met de instelling van die voor de Zeemacht, ontvingen zij deze.

De voorzijde is gelijk aan die van 1825 voor de Landmacht, de keerzijde vertoont het gekroonde Nederlandse wapen liggende op twee gekruiste ankers. Omschrift: VOOR TROUWE DIENST - KONINKLIJKE MARINE. Bij de instelling in 1845 heeft men „dienst” reeds vrouwelijk toegepast naar de algemene opvatting van die tijd. Tot 1861 is de doorsnede 36 mm, zonder merkteken op de rand, na 1861 wordt de middellijn 37 mm, de medaille draagt het Muntteken sindsdien op de rand.

In 1905 snijdt Wienecke voor de Kon. Marine nieuwe stempels met

VOOR TROUWEN DIENST. (achter het omschrift vanaf 1845 steeds een punt). De Marine blijft echter de zijde met de hermelijnen mantel en W. als voorkant voeren. De afmeting der medailles wordt, met uitzondering van die der grote gouden, in 1927, 27 mm (K.B. van 30 December 1927 no. 108).

In 1951 volgt de Koninklijke Marine ook niet het Leger in de verandering van het naamcijfer. Zij behoudt de W. van de stichter op de mantel, overigens zeer terecht, en draagt deze als voorzijde. Het omschrift, zonder punt erachter, wordt in overeenstemming met de nieuwe spelling gebracht.

De Kon. Marine heeft nog afzonderlijke medailles gekend voor de Militaire Loodsdienst en de Marine Reserve, verleent nog een medaille voor trouwe dienst aan de Marine-Kustwacht. Al deze draagpenningen zijn kenbaar aan het omschrift, thans in overeenstemming gebracht met de nieuwe spelling, geen punten achter de omschriften.

Het is wel merkwaardig dat de levensloop van een uit historisch en numismatisch oogpunt weinig belangrijke medaille zó onrustig is geweest en nog niet nauwkeurig te traceren is wat betreft de graveurs der stempels. Mocht iemand nadere gegevens kunnen verstrekken, dan houdt zich voor mededelingen daarvan ten zeerste aanbevelen

DR W. F. BAX

INGEZONDEN

Naar een nieuwe Dirks

Gaarne betuig ik ieder die opgave gedaan heeft van zijn bezit aan gildenpenningen mijn oprechte dank — Zonodig kom ik na verwerking van het verstrekte materiaal hier nog op terug.

D. A. WITTOP KONING

KONINKLIJK PENNING- KABINET

Onder de vroeg-Middeleeuwse munten, die heden ten dage zozeer de aandacht trekken, zijn de sceatta's even talrijk als geheimzinnig. Het zijn kleine zilveren muntjes uit de 7e en 8e eeuw; de barbaarse beelden naars zijn van de Romeinse afgeleid. Zij zijn vooral in Engeland en in groter getale, in Nederland gevonden: grote vondsten in Friesland, talrijke losse stukken aan het strand van Domburg (dat echter thans niets meer oplevert).

Nederlandse numismatici vestigden er voor het eerst de aandacht op. Rethaan Macaré beschreef Domburgse vondsten. Dirks schreef in 1870 een baanbrekend artikel in de *Revue Belge*. Zij hielden de sceatta's voor Angelsaksisch en uit Engeland afkomstig; deze bleven als zodanig gelden. In deze eeuw gingen echter — buitenlandse — stemmen op, die herkomst uit Friesland bepleitten, Groot-Friesland wel te verstaan, dat zich toentertijd uitstreckte over de gehele N. Nederlanden boven de rivieren en in het zuidwesten tot het Zwin.

Het onderzoek in deze kwestie werd bemoeilijkt door het gebrek aan contact tussen Engelse en Nederlandse onderzoekers. Het is dan ook zeer verheugend, dat thans de Engelse numismaticus Ph. V. Hill, daartoe in staat gesteld door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, een studiereis naar Nederland heeft gemaakt om dit contact te leggen, de collecties sceatta's in den Haag, Leeuwarden en Middelburg te bestuderen en zich van de historische en geografische achtergrond op de hoogte te stellen. Zullen enige eeuwen aan de Nederlandse muntgeschiedenis worden toegevoegd?

A. Z.

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

De jaarvergadering 1954 werd op Zaterdag 8 Mei gehouden te Kampen. Na een ontvangst door Burgemeester en Wethouders van de stad, werd in het Stadhuis de huishoudelijke vergadering gehouden, die wegens verblijf in het buitenland van de voorzitter door de vice-voorzitter, jhr. ir. A. C. von Weiler werd voorgezeten. De bijeenkomst werd bijgewoond door 35 leden.

Benoemd werden tot buitengewoon lid van het Genootschap de heren: C. Hensbroek te Wageningen, J. J. M. Hubregtse te Dordrecht, H. J. van Ingen te 's-Gravenhage, Dr. C. Karres te Utrecht, Dr. A. C. J. Mulder te Eindhoven, S. M. van Ommen te Elst (Utr.), Dr. A. Polak te Amsterdam, A. F. Puister te 's-Gravenhage, J. J. Vroeg in de Weij te Rotterdam en C. B. Wijfjes te Amsterdam, die allen hun benoeming inmiddels hebben aanvaard.

Bij acclamatie werden herbenoemd als lid van het Bestuur Mr. J. W. Frederiks en Dr. D. A. Wittop Koning, als lid van de Commissie van redactie Dr. H. Enno van Gelder.

De jaarstukken 1953 werden na gunstig rapport van de Kascommissie goedgekeurd, waarna de penningmeester onder dankzegging décharge werd verleend voor zijn beheer. De begroting 1954 werd volgens het voorstel van het Bestuur vastgesteld: dankzij de toename van het ledenaantal kon het crediet voor het Jaarboek wederom enigszins verhoogd worden.

Naar aanleiding van het verslag over verschillende publicaties van het Genootschap werd besloten te beginnen met 1954 aan de artikelen in het Jaarboek een résumé toe te voegen

in het Engels, of eventueel in het Frans.

Als plaats voor de najaarsbijeenkomst werd door de vergadering Haarlem aangewezen.

Des middags kwam het Genootschap in openbare vergadering bijeen in de Koornmarktpoort, waar een hieronder afzonderlijk besproken tentoonstelling „Munten en penningen door de eeuwen heen” was ingericht. Dr. Enno van Gelder hield voor de aanwezige leden en andere belangstellenden een korte voordracht over „Kampen als muntplaats”, die in de Catalogus is afgedrukt. Vervolgens opende Jhr. von Weiler zowel de tentoonstelling als het gebouw, dat hiermede voor het eerst als expositiegebouw in gebruik genomen werd.

Een wandeling door de stad onder leiding van de volijverige gemeente-archivaris, ons lid Joh. Don, en een diner in „De Stadsherberg” besloten de geslaagde vergadering.

Tentoonstelling te Kampen

In de schilderachtige ruimten van de Koornmarktpoort te Kampen is van 8 tot 22 Mei een belangrijke numismatische tentoonstelling gehouden, uit het bezit van de gemeente Kampen en van het Kon. Penningkabinet. Zij bevatte Nederlandse en antieke munten, oude en nieuwe penningen.

Bij de Nederlandse munten was sterk de nadruk gelegd op de Overijsselse, met name die van Kampen. De moderne penningen — Nederlandse zowel als Franse en Italiaanse — trokken zeer de aandacht.

Een Middeleeuws charter, de prachtige collectie stempels van Kampen, enige merkwaardige smeltkroezen van de Munt afkomstig en andere voorwerpen van numismatische aard, voorts tal van afbeeldingen verlevendigden de tentoonstelling. Vooral van de zijde van de scholen was de belangstelling groot; verscheidene klassen werden rondgeleid.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam

(Secretariaat: Keizersgracht 448)

60e bijeenkomst op 3 April 1954 — Dr. H. Enno van Gelder hield een interessante lezing, met lichtbeelden geïllustreerd, over de noodmunten van de 80-jarige oorlog. De heer Schulman liet nieuwe aanwinsten zien, die hij uit Kairo had meegebracht.

62e bijeenkomst op 16 Juni 1954 — Dr. Bemolt van Loghum Slaterus sprak over de helaas weinig talrijke Nederlandse penningen en eretekenen, die betrekking hebben op de slag bij Waterloo van 18 Juni 1815. De heer Zwager zette zijn onderhouden reeks van beschouwingen over 18e eeuwse verzamelaars voort, ditmaal over de Engelse collectionneurs.

Kringen Amsterdam en 's-Gravenhage

Gecombineerde bijeenkomst op 19 Mei 1954 te Utrecht — Op initiatief van enkele Utrechtse leden werd een gecombineerde bijeenkomst in het gebouw van 's Rijks Munt gehouden, die bijzonder druk bezocht was (ongeveer 70 aanwezigen). De heer A. van der Wiel sprak onder de titel „Van de hak op de tak” over de vroeg-19e eeuwse emissies van de Munt, waarover hij uit het archief van de Munt talrijke nieuwe en verbeterde gegevens kon bekend maken. Na afloop van de voordracht werd het in de laatste jaren door hem gereorganiseerde en gemoderniseerde muntkabinet van 's Rijks Munt bezichtigd.

Kring 's-Gravenhage

(Secretariaat: Lange Voorhout 50)

57e bijeenkomst op 22 April 1954 — De heer H. H. Zwager sprak over

„Verzamelaars van antieke munten uit de 18e eeuw”. Uit talrijke gegevens over leven en bedrijf van verzamelaars, veelal van anecdotisch karakter, stelde hij een beeld samen van de plaats van de verzamelaar in het 18e eeuwse culturele leven. Na de pauze sprak de heer Ph. V. Hill, die voor studiedoeleinden tijdelijk in ons land was, over zijn onderzoek betreffende de sceatta's.

59e bijeenkomst op 9 Juni 1954 — Dr. H. Enno van Gelder hield een voordracht met lichtbeelden over „De Nederlandse noodmunten van de 80-jarige oorlog”. Hij zette de verschillende problemen op dit gebied uiteen: de plaats van de stukken in het gewone muntstelsel, de koersbepaling van stukken uit edel metaal en uit vervangingsmateriaal, de vervalsing in later tijd.

BUITENLANDS NIEUWS

Het Italiaansche Numismatische Instituut is herleefd. Het is thans ondergebracht in het Palazzo Barberini te Rome, waar ook de grote collectie Italiaanse munten, door de ex-koning Victor Emanuel aan de Staat nagelaten, zal worden tentoongesteld. De eerste aflevering van de publicatie van het Instituut, de *Annali*, is zojuist verschenen.

Op Zondag 13 Juni bezocht een groep van ruim 30 leden van de Verein der Münzfreunde für Westfalen und Nachbargebiete Overijssel. Het gezelschap werd in het Museum „De Waag” te Deventer ontvangen door de heren Berghuijs en Enno van Gelder, en vertoefde verder in Kampen en Zwolle.

BINNENLANDS NIEUWS

Ter gelegenheid van het lustrum van het Groningse Studentencorps is een tentoonstelling georganiseerd van 20ste eeuwse Nederlandse beeldhouwkunst. Een vijftigtal penningen — grotendeels uit de collectie van het Koninklijk Penningkabinet — die een overzicht geven van het werk van van der Hoef, Zijl en Luns tot heden zijn geëxposeerd in het Stedelijk Museum te Groningen van 19 Juni — 17 Juli.

Voor de Erasmustentoonstelling, die vanaf 28 Mei gehouden wordt in het Historisch Museum te Rotterdam rondom een eind 16de eeuws Erasmusbeeld uit Japan, zond het Koninklijk Penningkabinet de grote zilveren penning in van Erasmus door Quinten Metsys — een van de eerste Nederlandse penningen — en bovendien portretpenningen van belangrijke tijdgenoten.

De Nederlandse organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.) heeft dr. H. Enno van Gelder een subsidie verleend voor een studiereis naar Wenen. Dr. van Gelder stelt zich voor de inrichting van de numismatische verzameling aldaar — die zich met de geschiedenis van het geld, niet alleen van de munten bezig houdt — te bestuderen en tevens in de afdeling Nederlandse munten naar bijzondere stukken te speuren. Onderweg zal hij ook andere numismatische collecties, met name Zürich en München, bezoeken.

In Amsterdam wordt op het Frederiksplein — deels in de open lucht, deels in de Galerij — een tentoonstelling van moderne kunst gehouden. Daarbij neemt de penningkunst een belangrijke plaats in. Wij zullen nader op deze tentoonstelling terugkomen.

EEN PLESMAN-PENNING

Dr. Albert Plesman, wiens plotseling overlijden een slag was niet alleen voor luchtvaartkringen, is op waardige wijze herdacht in de door de N.V. Koninklijke Begeer te Voor- schoten uitgegeven penning. Het

ontwerp werd vervaardigd door de bedreven medailleur J. C. Hekman: de stoere kop van Plesman is afgebeeld op de voorzijde, terwijl de tekst van de keerzijde de betekenis van Plesman als grondlegger van de Nederlandse luchtvaart toelicht.

PUBLICATIES

In het Bulletin van de Kon. Ned. Oudheidkundige Bond van Mei 1954 beschrijft dr. van Luttervelt een gouden ereketen van Christiaan IV van Denemarken in het Rijksmuseum en gaat er de geschiedenis van na. De draagpenning wordt toegeschreven aan Jacob van Doort.

In Médailles, het tijdschrift van de F.I.D.E.M., geeft mevrouw O. N. Keuzenkamp-Roovers een beschouwing over de Nederlandse Penningkunst, met speciale nadruk op de hedendaagse. Ter illustratie zijn een gietpenning van Pieters en een slagpenning van Carasso afgebeeld.

In het Muntverslag van 1952 schreef dr. H. Enno van Gelder een uitvoerig en fraai geïllustreerd artikel over de Geschiedenis van de Stuiver, in aansluiting aan zijn vorige stukken over dukaat, rijksdaalder en gulden. Hiermede is de serie volledig.

Zo juist is het Comptes Rendu 1953 van de Internationale Numismatische Commissie verschenen. Het bevat de notulen van de plenaire zitting van de Commissie te Parijs tijdens het Internationaal Congres in Juli 1953 en die van de vergadering van het Bureau, 12—13 November daaropvolgend in den Haag gehouden, het reglement in zijn nieuwe vorm en de resoluties door het Congres genomen.

M. C. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. · MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. 1.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische artikelen
en prijslijsten. Prijs 7/6 d. per jaar.

Zojuist verschenen: "Roman Silver Coins", Vol. I., door H. A. Seaby, linnen band,
sh. 21/— of — deel I (Republiek), gebrocheerd sh 10/6, Deel 2.
(J. Caesar-Augustus), gebrocheerd sh. 7/—.
"The Story of the English Coinage", door Peter Seaby, linnen
band sh. 10/6.

Een lijst van onze andere Numismatische publicaties op aanvraag.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations
Librairie numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 77893

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MEDAILLES

P. CIANI

Expert Numismate

PARIS 9e

54, Rue Taitbout

Monnaies et Médailles

Achat de Collections et de Trouvailles

Librairie Numismatique

JEAN VINCHON & CIE

NUMISMATIQUE GENERALE

PARIS 2e

77 RUE DE RICHELIEU 77 — TEL. RIC. 1611

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. „KONINKLIJKE-BEGEER” VOORSCHOTEN

(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN

RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

JACQUES SCHULMAN - Keizersgracht 448 - AMSTERDAM

Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.25 porto

Munten Nederlandsche Gebiedsdeelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.35 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

MUNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES

COINS AND MEDALS

SPINK AND SON, LTD. *gevestigd sinds 1772*

FRAAIE MUNTEN EN PENNINGEN
NUMISMATISCHE BOEKEN ENZ.

Uitgever van het maandblad "Numismatic Circular"
Abonnementsprijs 10sh. = £ 5.50 per jaar

5. 6 & 7 KING STREET — ST. JAMES'S — LONDON S.W.1.

Tel.: Whitehall 5275

Telegramadres: Spink, London

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1^e

MONNAIES — MEDAILLES
JETONS — DECORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITES ARCHEOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen

Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

L. S. FORRER LTD.

175 Piccadilly, LONDON W. 1, England

Telephone: REGent 6974

Cables: MEDALLION, LONDON

Experts in ancient and modern coins and medals - All enquiries welcomed

Prijslijsten op aanvraag

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

4e JAARGANG

No 4

OCTOBER 1954

ROMEINSE PENNINGEN

In de keizertijd werden in de Romeinse munthuizen naast munten ook muntachtige stukken van groter formaat en fijner uitvoering geslagen; deze waren tevens van hoger artistiek gehalte en van subtieler inhoud. Zij waren niet als betaalmiddel bedoeld, maar bestemd om door de keizer bij speciale gelegenheden aan enige uitverkorenen ten geschenke te worden gegeven. De Romeinen hadden geen aparte naam voor hen; de betiteling „medaillons”, die thans in alle talen gebruikelijk is, is van betrekkelijk recente datum.

Zij komen voor het eerst voor in de 2e eeuw en zijn dan van brons. Deze vroege „medaillons” zijn ware kunstwerkjes en werden ook als zodanig gewaardeerd. In latere tijd komt de nadruk meer op hun intrinsieke waarde te liggen; zij worden dan van goud (soms van zilver) gemaakt en zijn veelvouden van de courante goud- (of zilver)stukken. Nog dienen zij niet als betaalmiddel maar als geschenk en wordt aan hun uitvoering speciale zorg besteed, maar hun geldswaarde wordt toch ten volle beseft. Voor de barbaarse vorsten, waarmee de Romeinen in aanraking kwamen, waren zij een gewild geschenk; vele van hen zijn dan ook tevoorschijn gekomen in de randgebieden van het Romeinse rijk. Bronzen medaillons zijn merkwaardigerwijze in vrij groten getale gevonden in de catacomben, in de muur gezet naast de nissen, waarin de doden werden bijgezet.

De term „medaillon” is weinig bevredigend; hij wekt zelfs verwarring, daar hij aan hangsieraden denken doet. Er wordt dan ook allereen naar een betere naam gezocht. Verscheidenen numismatici spreken van „veelvouden”, een benaming die zeker op de latere medaillons toepasselijk is, maar niet op de vroegere en zo een kloof schept tussen beide genres, die toch in wezen niet verschillen. Het Nederlandse woord „penning” geeft eigenlijk hun karakter uitstekend weer,

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

Dr A. N. Zadoks-Josephus Jitta
Dr D. A. Wittop Koning
Jhr Ir A. C. von Weiler

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 2.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 31187 t.n.v.

Kon. Nederlands Genootschap
voor Munt- en Penningkunde
Amsterdam

te meer daar hier te lande de penning toch een bijzondere plaats inneemt. Wij denken in dit verband speciaal aan de Noord-Nederlandse triumfpenningen, die ook sterk op munten gelijken, maar zorgvuldiger van uitvoering en rijker van inhoud zijn, die ook in de munthuizen zijn geslagen en dus een officieel karakter dragen en die van overheidswege ten geschenke werden gegeven.

Aan laat-Romeinse penningen is het Kon. Penningkabinet bijzonder rijk. Daar is de prachtige gouden penning, door Constantijn de Grote uitgegeven bij zijn 20-jarig jubileum in 326. Minder uitzonderlijk maar toch zeer belangrijk is de zilveren penning van 10 jaar later (waarvan echter het Rijksmuseum Kam te Nijmegen een beter exemplaar bezit). Uniek is zelfs de gouden penning van Decentius, door zijn broer de usurpator Magnentius uitgegeven, toen hij hem tot caesar d.w.z. troonsopvolger aanwees in 353. Bijzonder fijn is de kleine penning, die een intocht van Valens memoreert. Ten slotte zijn er de indrukwekkende penningen van Honorius en van zijn zuster Galla Placidia uit de 5e eeuw, door de Frankische vorst, die hen cadeau kreeg, in een brede

gouden rand gevat en — met drie andere — aan een gouden halsketen geregen; zij kwamen in de 18e eeuw bij Velp te voorschijn. Al deze stukken zijn niet alleen uit numismatisch oogpunt belangrijk; zij zijn ook schitterende voorbeelden van laat-Romeinse kunst, die zich met de grootste en beroemdste kunstwerken kunnen meten.

A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA

Gouden penning van Keizer Honorius

RECTIFICATIE

Door een betreurenswaardig misverstand onzerzijds zijn in het artikel van dr. W. F. Bax in het laatste nummer van *De Geuzenpenning* (blz. 30—2) enige correcties uitgevallen. Zo moet de voorlaatste alinea luiden:

De Koninklijke Marine heeft nog trouwe dienst-medailles gekend voor de Militaire Loodsdienst (1903—1926), voor de Marine Reserve (1896—1925) en voor de Marine Kustwacht (1903—1946), kenbaar aan de omschriften. Gespen met jaarcijfers hebben bij de Vloot niet bestaan.

Wij bieden schrijver en lezers onze welgemeende verontschuldigingen aan.

DE REDACTIE

EEN VARIANT VAN DE PORTRETPENNING VAN PIET HEYN

Van de verdienstelijke portretpenning van Piet Heyn (Van Loon II, 137.1) — nog steeds een raadsel, daar van dit stuk niet alleen de medailleur onbekend bleef doch evenzo de tijd waarin het is ontstaan — bestaat een variant, die tot nu toe niet is opgevallen. Het verschil is minder groot aan de voorzijde dan aan de keerzijde. Het levendige portret lijkt iets jonger, omdat de rimpels op het voorhoofd en die welke loodrecht daarop staan ter weerszijden van de neuswortel minder uitgesproken zijn. De kraag is onder de kin iets lager, waardoor het hoofd er meer uitkomt. Het harnasachtige kraagstuk is ronder, komt enigszins hoger; de rand er van is gesegmenteerd en daarbinnen is een koorddraad. Het houdt daarmee, wat de kleding betreft, zich meer aan het schilderij van J. Daemen Cool uit het Rijksmuseum te Amsterdam, dat het uitgangspunt is. De gouden keten, die op de variant evenzo van de rechterschouder naar de linkerheup loopt, is voller evenals op het schilderij, waarop die echter van de linkerschouder naar de rechterheup loopt. De wending van het hoofd is bij beide dezelfde als op het schilderij. Van het laatste is het compositieschema, o.a. door de kleurwaarden, geheel anders dan dat van de beide penningen, waarop de loop van de keten van de rechterschouder beter op zijn plaats is. Ten slotte is op de variant de borstafsnijding bij de rechterarm meer gegolfd. De tekening op het buis, ofschoon gelijksoortig, is niet gelijk. Het omschrift is hetzelfde, het begint minder dicht bij de afsnede van de rechterarm, de letters lijken iets groter.

Het grootste verschil vertoont de keerzijde. Op de variant vindt men

niet het geijkte type van de zeeslag maar een voorstelling, die voorkomt als gravure (van J. v. Meurs) in J. Commelin: *Leven en Bedrijf van Fredrick Hendrik*. Amst. 1651. Mijn vermoeden, dat die prent weer terugging op een oudere bleek juist. De conservatrice van de Atlas van Stolk toonde mij een tweetal historieprenten, beide bij Claes Jansz. Visscher te Amsterdam uitgegeven, een soort geïllustreerde nieuwstijding, gepubliceerd bij het ruchtbaar worden van de grote gebeurtenis; beide versierd met dezelfde dynamische prent, waaraan de meer statische van Commelin is ontleend. Beide bovendien met een portretje van de grote man onder wiens beleid het sterke stuk was uitgehaald, maar op de eerste druk, zoals men zich hem voorstelde (niet in zijn voordeel), op de 2e druk meer overeenkomstig de werkelijkheid. Op de penning zeilt de vloot van Piet Heyn de baai van Matanzas binnen van de rotsen aan de ingang onder rechts om de steven te wenden bij de rotsen links. Door aanpassing van de meer rechtlijnige dynamiek van de varende scheepjes van de prent aan het rond van de penning en door middel van de wolken met het boogvormige omschrift is op deze een de Spaanse vloot omsingelende beweging ontstaan. Die vloot ligt met de achtersteven naar de Hollanders gekeerd, machteloos vastgelopen; de gehele baai is weergegeven met de rotspartijen in het verschiët.

De letters van de variant lijken ook op de keerzijde groter, de ruimte tussen de woorden is duidelijk kleiner, zodat het omschrift een zeer gesloten boog is. Mij lijkt de variant het voorstadium, de wijzigingen en vereenvoudiging aan de voorzijde geven geen achteruitgang van het portret. De radicale verandering van de keerzijde, waarin het dynamische van een omsingeling van de Spaanse vloot om een as, die wat scheef staat

Meester onbekend:

PIET HEYN

van links beneden naar rechts boven, is komen te vervallen en heeft plaats gemaakt voor de meer statische zeeslag, welke beter in overeenstemming is met de voorzijde.

Het metaal waaruit deze variant is gemaakt, is brons. Er zijn wel meer bronzen exemplaren verhandeld, doch het is praktisch niet na te gaan, of dat ook varianten waren, daar de heer J. Schulman mij mededeelde, dat alle naar Zuid-Amerika zijn gegaan. Of een dergelijk zilveren exemplaar bestaat, weet ik niet, het is best mogelijk.

Tot het bepalen van de maker of de datering van de penning kan deze variant weinig bijdragen. Mej. Roovers (Jaarb. 1953 I) wijst er terecht op, dat de opstaande bijzonderheden op platte gronden op penningen het vlak versterken; dat is bij de in vogelvlucht geziene zeeslagen evenzo, waar o.a. de scheepjes het opstaand element zijn (b.v. Van Loon II, 30). Bij andere echter vormen de talrijke opstaande scheepsdelen en zeilen een geaccidenteerd nieuw vlak, waarbij het oorspronkelijke sterk op de achtergrond treedt, maar een vlak blijft er toch,

zoals op de penning van Versteegh (Van Loon II, 173.3), waarmede Piet Heyn werd vereerd, waarbij vooral is zorg gedragen dat het oorspronkelijke vlak (o.a. de aanduiding van de baai binnen de rand van het omschrift) dat nieuwe vlak niet te veel breekt. Zo ook op de penningen van Loeff op de zeeslag bij Duins (Van Loon II, 252. 1 en 2) waar het kleine stukje horizon als tegenwicht tegen het open water niet misstaat.

Op de beide keerzijden van de portretpenningen is er geen sprake meer van dat het vlak van de penning nog min of meer wordt gerespecteerd, zoals dat in de eerste helft van de 17e eeuw in de zeeslagen en b.v. ook op de andere penningen betreffende het veroveren van de zilvervloot nog wel het gebruik is. Met name de zeeslag op de gewone portretpenning heeft alle kenmerken van de 2e helft van de 17e eeuw, gezien de veel lagere horizon en ook

KON. NED. GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

VEREENIGING VOOR
PENNINGKUNST

De najaarsvergadering zal vermoedelijk 13 November a.s. worden gehouden en wel te Haarlem, waar de nieuw opgestelde collectie penningen van het Teylers Museum bezichtigd zullen worden.

IN MEMORIAM

Op 17 Juli van dit jaar stierf te zijnen huize in Aerdenhout op 89-jarige leeftijd ons Ere-lid en Oudvoorzitter, de Heer C. G. Vattier Kraane.

Vanaf de oprichting van de Vereeniging voor Penningkunst op 8 September 1925 tot de jaarvergadering van 13 Mei 1949 in Pulchri Studio te 's-Gravenhage, toen hij in verband met het bereiken van de 75-jarige leeftijd zijn mandaat neerlegde, heeft hij het voorzitterschap bekleed en zijn beste krachten aan onze Vereniging gegeven.

Onder zijn bezielde leiding heeft de Vereniging in de jaren voor de 2e Wereldoorlog tijden van voorspoed gekend. Nimmer was hem moeite te veel, wanneer in het belang der Vereniging op hem een beroep werd gedaan en steeds was hij bereid, zelfs in de moeilijke oorlogsjaren, naar den Haag te komen om de vergaderingen bij te wonen. In de jaren, dat dit niet meer mogelijk was, mocht het Bestuur voor zijn Bestuursvergaderingen gastvrijheid genieten op zijn kantoor aan de Sarphatikade te Amsterdam, de zetel, van waaruit de Heer Vattier Kraane zo menig grootse manifestatie voor de stad Amsterdam heeft georganiseerd en geleid.

Zelf liefhebber van moderne penningkunst heeft hij tijdens zijn leven, waar de mogelijkheid zich voordeed, steeds penningen doen vervaardigen, terwijl hij zelf, voor zijn grote verdiensten voor stad en land, vele gouden Ere-penningen mocht ontvangen. En hij was trots op deze verzameling.

Het was dan ook vanzelfsprekend,

het zinkende schip als op de gravure naar A. Vermeer van de zeeslag bij Duins (welke ook weer aan vroegere prenten zal zijn ontleend) waarop reeds Dompierre de Chaupepié alle requisieten heeft aangewezen voor het componeren van de latere zeeslagen (Tijdschr. Munt- en Penningkunde 9, 1901, blz. 135 vv.). Het zinkende schip komt wel op vroegere penningen voor, doch altijd is het dan in zijn lengte op de zee geprojecteerd, het breekt het vlak niet. Looff gebruikt voor zijn penningen op de zeeslag bij Duins ook dat zinkende schip schuin op het vlak.

Nog meer dan de gebruikelijke zilveren exemplaren doet dit dikke bronzen stuk met aan de vz. en kz. een dubbel vlak randje en zijn onberispelijke gladde mooi cirkelronde kant door zijn uiterlijk denken aan een later ontstaan. De penning komt voor in Van Loon II, d.w.z. de gewone, niet bij Bizot, jonger dan 1726 kan hij dus nooit zijn. Het zal niet gemakkelijk vallen het mysterie er van te ontsluiten, het zal in elk geval een opvallende penning blijven in een tijd, waarin een duidelijke daling in de penningkunst gaat optreden.

M. FLOHIL

dat de Vereniging op 24 September 1934, toen de Heer Vattier Kraane zijn 70ste verjaardag vierde, een penning liet vervaardigen, welke hem door een Commissie uit het Bestuur in zilver en in brons werd aangeboden.

Op zijn 80ste verjaardag werd hem een grote hulde gebracht door vrienden en vereerders; op het galadiner in het Amstel-Hotel te Amsterdam, hem aangeboden, was ons Bestuur eveneens vertegenwoordigd. En thans, enige maanden voor zijn 90ste verjaardag is aan dit werkzaam leven een einde gekomen.

Het land verliest in hem een groot pionier, ons Vorstenhuis een warm vriend, de Stad Amsterdam een krachtige organisator en kunstbeschermmer en onze Vereeniging voor Penningkunst haar beminde Oudvoorzitter en Ere-lid.

Met grote eerbied en dankbaarheid zullen wij zijn nagedachtenis in ere houden.

HET BESTUUR

O. Wenckebach:

Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND

De Vereeniging voor Penningkunst heeft zijn jaarlijkse penning gewijd aan Jhr. Mr. F. Beelaerts van Blokland, die bij zijn drukke ambtsbezigheden ook nog zoveel aandacht aan de penningkunst weet te wijden.

De geslagen penning werd ontworpen door Prof. L. O. Wenckebach.

Op de voorzijde staat de in rechts profiel weergegeven kop met kraag van het galakostuum; links van de kop AET 82. Het omschrift vermeldt de naam en het jaartal.

De keerzijde draagt het wapen van Mr. Beelaerts. Er onder staat op een banderol: CIVI OPTIME DE PATRIA MERITO. Het omschrift: VICE PRESIDENT VAN DE RAAD VAN STATE wordt aan de onderzijde gescheiden door het bekende monogram PK.

Het krachtige, markante profiel in zeer vlak reliëf vult het middenvlak op en vertoont de eigenschappen van een muntbeeldenaar, typisch voor de ontwerper van de curserende Nederlandse munten.

Ook op de keerzijde vult het wapen het vlak op tussen het omschrift. De medailleurst wist hierbij met veel succes gebruik te maken van de wapendragers en van de bekroning van het wapen.

In zijn geheel draagt de penning het kenmerkende en geroutineerde handschrift van de ontwerper.

N. Z.

KONINKLIJK PENNING- KABINET

Het Kon. Penningkabinet heeft reeds dikwijls doen blijken, dat het veel waarde hecht aan zijn educatieve taak, met name ten opzichte van de jeugd. Het is dan ook een grote voldoening, dat van de zijde van de Nederlandse Onderwijs Film het verzoek is uitgegaan een filmstrook samen te stellen, die „De 80-jarige Oorlog in Penningen” tot onderwerp heeft. Deze zal het pendant vormen van een reeds uitgevoerde strook over de 80-jarige oorlog in prenten. Mevrouw O. N. Keuzekamp-Roovers heeft zich — vóór haar vertrek — met de samenstelling belast en zich voortreffelijk van haar taak gekweten.

In 29 penningen wordt de gehele vrijheidsoorlog op pakkende wijze geïllustreerd. Een reeks — gegoten — portretpenningen voeren ons de hoofdpersonen voor ogen, een serie — merendeels geslagen — triumpfenningen de voornaamste gebeurtenissen. Lutma's plaquette-penning van de Vrede van Munster is een waardig sluitstuk en luidt tevens duidelijk de weelderige barok der na-oorlogse periode in.

Het begeleidende tekstboekje geeft een korte inleiding die echter alles bevat wat voor het begrip van penningen noodzakelijk is, en van alle penningen afzonderlijk, bondige beschrijvingen. Deze fraai uitgevoerde boekjes, waarin elke penning naast de beschrijving wordt afgebeeld, vormen op zichzelf een waardevol bezit. Zij worden tegen zeer geringe prijs belangstellenden ter beschikking gesteld en kunnen thans reeds op het Kabinet worden besteld. Zij zullen er zeker toe medewerken om in ruimer kring belangstelling voor penningen te wekken!

A. Z.

VARIA

Uit „The Times”, 13 Sept. 1954.

Cupro-Nickel in Coins.

„Never in our history has the silver coinage been in such excellent condition as it is to day. A worn coin is rarity”.

Aldus de aanhef aan een artikel onder bovengenoemde titel. En de schrijver gaat dan rustig door met te vertellen, dat onder „silver” ook begrepen moet worden „Cupronickel” want dat de zilvermunt op-hield in 1946! En vervolgt weer: „There are already three cupro-nickel coins in every four silver ones!” In Londen schijnt de proportie van het aantal nikkelen munten hoger te zijn dan in de provincie. „It is doubtful whether many people notice the difference.”

De zilveren munten, die nu worden ingetrokken, zijn nog in goede conditie, omdat zij praktisch alle geslagen zijn na 1920. In dat jaar werd het zilveragehalte teruggebracht van 92½% tot 50%. Al het zilver geslagen na 1876 is nog steeds wettig betaalmiddel. Ook in Engeland stopte de aanmaak van nikkelen munten in 1951 en begon weer in 1953. Het intrekken van zilver is voordelig, aangezien in iedere munt van 1£ een hoeveelheid van 10 sh. zilver zit tegen prijzen van heden, terwijl de inhoud metaal van 1£ nikkel slechts een paar pennies waard is.

Met de pennies is het geheel anders: 1£ aan pennies is slechts 6 sh. waard. Er is een doorlopende overvloed. De munt trok sinds 1951 een 100 miljoen stuks in. En de hoedanigheid is niet te vergelijken met die van de zilveren. Bronzen munten werden voor het eerst in 1860 geslagen en er zijn nog steeds pennies van over de 90 jaar oud in circulatie.

REKENPENNINGEN VAN DE STATEN VAN WALCHEREN

In de Geuzenpenning van April 1953 vroegen wij Uw aandacht voor een rekenpenning van Zeeland, betrekking hebbende op de watersnood van 1570. Door een uit numismatisch oogpunt heuchelijk feit is er alle reden, daarop terug te komen. Om toen duidelijk te maken, dat Middelburg op de penning afgebeeld is, vermeldde wij een rekenpenning, waarop als wapen van Walcheren een walvis is afgebeeld, zonder daar verder op in te gaan. Nu is er reden, dat wel te doen.

In 1596 lieten de Staten van Walcheren een rekenpenning slaan (Van Loon I p. 487.2; Dugn. 3406): de Vz. vertoont hun wapen, met het omschrift: Bt CALCVLI. ORDINVM/ WALACHRIAE (Bt, beginteken: ster Rekenpenning van de Staten van Walcheren); de Kz. een kaart van het eiland Walcheren met het omschrift: 16Mt46. PROTECTOR. ET. HOSTIS (Mt: burcht, muntteken van Middelburg, Beschermmer en vijand). Het is een naar links zwemmende walvis met zijn staart in de lucht; in afwijking van de tegenwoordig gangbare voorstelling spuit hij twee waterstralen omhoog (boven). In het volgende jaar werd weer een rekenpenning geslagen.

Dan is er een lange tussenruimte, vijftig jaar, en in 1646 komt een rekenpenning (v. L. —; D. 4004), waarvoor die van 1596 blijkbaar tot voorbeeld gediend heeft (midden), maar met een nieuwe opvatting van walvis en Walcheren. Het Mt komt op beide zijden voor; bij een varieteit (D. 4005) is het op de Vz. vervangen door een roosje.

Bij vergelijking van deze penningen met die van 1570 krijgt men wel de indruk, dat de stempelsnijder de walvis zodanig heeft gestyleerd, dat

deze — ondanks de schaal, waarop hij is afgebeeld — toch niet al te zeer in het oog valt.

Zoals de watersnoodpenning van Wenckebach zo duidelijk weergeeft, was in 1570 de stemming in Nederland die van wanhoop, maar niet van berusting; van alle kanten kwam hulp en met man en macht werd gewerkt. Nu zijn wij een jaar verder; de schade moge nog niet geheel hersteld zijn, maar alle gevaar is geweken en dankbaarheid aan God vervult de harten.

Het Bestuur van de Polder Walcheren heeft dat tot uitdrukking willen brengen en koos de — wij mogen wel zeggen — in Nederland historische wijze. In metaal bracht het zijn gevoelens van dankbaarheid tot uiting door het doen slaan van een gedenkpenning (onder). Het verwondert ons niet, dat de rekenpenning van de Staten van Walcheren daarbij tot voorbeeld diende; het Bestuur had moeilijk een mooier symbool kunnen kiezen en de moderne uitvoering laat dit ten volle tot zijn recht komen. Dat de letters in het water om het eiland geplaatst zijn, lijkt mij een mooie oplossing: Heeft de kunstenaar — J. Ph. van Zegveld — op die wijze het omringende Zeeland willen symboliseren? De letters zelf, schijnbaar eenvoudig, zijn bijzonder fraai; wie wel eens geprobeerd heeft, deze „gewone” hoofddrukletters te tekenen, weet hoe moeilijk dat is.

Wie en wat waren die Staten van Walcheren? Dat de Polder Walcheren nu een overeenkomstig wapen voert, een walvis uitkomend uit de golven, zoals die in het Zeeuwse wapen voorkomen, geeft grond aan de veronderstelling, dat in de loop der eeuwen het waterschap van naam veranderd, maar in feite zichzelf gebleven is. Wij hopen de mogelijkheid te hebben, op een meer

Rekenpenningen en penning van Walcheren

daarvoor geëigende plaats, daarop nader in te gaan. Een vraag van minder belang: Was de slag van 1646 wellicht aan een jubileum te danken?

DR H. A. FONTEIJN KUIJPERS

NUMISMATISCHE KRINGEN

De verslagen van de weinige kring-avonden, in deze vacantielijd gehouden, verschijnen in het volgend nummer.

BUITENLANDS NIEUWS

De Association Internationale des Numismates Professionnels hield van 25 tot 28 Juni 1954 haar jaarvergadering in Oxford.

Het Ashmolean Museum had zijn gehoorzaal ter beschikking gesteld. Van de gebruikelijke punten der agenda is te vermelden, dat een verandering der statuten plaats vond, waardoor het bestuur vergroot werd tot 15 leden en een tweede vice-president omvat.

Met grote meerderheid van stemmen besloot men de volgende vergadering met Pinksteren 1955 in München te houden.

Belangrijk is het besluit de numismatische publicaties te bevorderen en werken uit te geven, die van algemeen belang voor de muntenverzamelaars zijn. Een oproep aan de auteurs teneinde hun manuscripten in te leveren, zal spoedig plaatsvinden.

's Zondags bezichtigde men de stad Oxford en het kasteel in Blenheim. 's Maandags, 28 Juni 1954 werden korte referaten gehouden. Dr. Sutherland, conservator der numismatische afdeling van het Ashmolean Museum, sprak over voorvallen tijdens door hem geleide vergaderingen, Dr. Cahn over de reproductietechniek van munten, Mr. Forrer over „40 jaar als Muntenhandelaar”, de President, de Heer Jacques Schulman, over „Indrukken uit Cairo”.

Op 13 en 14 September is te Zürich de vergadering gehouden van het bestuur van de Internationale Commissie voor Numismatiek. Onder meer werd de publicatie van de Acta van het numismatisch congres, in 1953 te Parijs gehouden, besproken. Dr. H. Enno van Gelder, die deze vergadering bijwoonde, zette van daar zijn studiereis naar Weenen enz. voort.

BINNENLANDS NIEUWS

Onder de titel „Oud-Harlingen in het Licht” is in de periode van 21 tot en met 28 Augustus in Harlingen een historische tentoonstelling gehouden. Het Koninklijk Penningkabinet verleende hieraan zijn medewerking door enkele penningen in bruikleen af te staan, die betrekking hadden op de geschiedenis van de stad, te weten twee penningen ter herdenking van de ontmanteling van de kastelen te Harlingen, Leeuwarden en Stavoren in 1580 (cat. 66); twee penningen: Harlingen, Stavoren en Workum blijven trouw aan de Prins in 1783 (cat. 93), alsmede twee penningen, betrekking hebbend op het stillen van de oproerige bewegingen en de bewaking van Harlingen in 1787 (cat. 94).

Belangrijk uit numismatisch oogpunt vooral was dat men de gildepenningen van Harlingen op deze tentoonstelling tezamen had gebracht uit de collecties van het Koninklijk Penningkabinet en het Fries Museum (cat. 229—244). Dat de schipperspenningen hierbij een belangrijke plaats innamen, is gezien de vroegere betekenis van Harlingen als zeehaven, begrijpelijk; de vele afbeeldingen en modellen van schepen en de talrijke scheepskarten sloten hierbij vanzelfsprekend aan.

Te Kampen werd in de maanden Augustus en September met groot succes een tentoonstelling gehouden: De Oorlogsmarine in de Gouden Eeuw. Het Kon. Penningkabinet zond een dertigtal geslagen, gegraveerde en plaquette-penningen in, waarbij de gouden penning, die in 1623 door de Franse koning aan Maarten Harpertsz. Tromp is verleend.

Op de drukbezochte tentoonstelling „Uit het land van de Bijbel” in het Gemeentemuseum te den Haag was ook een interessante collectie Palestijnse munten te zien, die fraai en overzichtelijk waren opgesteld. Van bijzonder belang was een muntvondst van Tyrische en Joodse sikels uit de Eerste Vrijheidsoorlog (66—73 n.C.), in een bronzen busje begraven en tevoorschijn gekomen.

De deze zomer gehouden tentoonstelling van werk van hedendaagse Nederlandse beeldhouwers op het Fredriksplein te Amsterdam bood dit jaar veel op het gebied van de penningkunst. Niet alleen de bedreven Carasso, Esser en Stauthamer zijn er vertegenwoordigd met een aantal penningen, maar ook als medailleur minder bekende beeldhouwers o.a. H. D. Janzen en de jonge Amsterdammer J. Wolkers. Het is verheugend dat ook deze tentoonstelling weer bewijst dat de penningkunst steeds meer zijn plaats in de beeldhouwkunst herneemt.

Dinsdag 14 September is te 's-Gravenhage (Javastraat 50) het Museum der Nederlandse Ridderorden geopend. In speciaal geconstrueerde vitrines zijn in het midden der beide zalen de eretekenen fraai en overzichtelijk uitgesteld; uitschuiftabletten bevatten een uitvoerige beschrijving. In tegen de wanden opgestelde vitrines zijn allerlei voorwerpen, die met eretekenen in nauw verband staan, opgesteld: schilderijen en foto's geven een passende aanvulling. Bij deze gelegenheid is aan ons medelid van het Genootschap, Dr. W. F. Bax, die zich voor deze verzameling bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt, de zilveren museummedaille verleend.

Bij de prachtige collectie „Sieraden uit de Volksverhuizingstijd”, die in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden was tentoongesteld, waren ook stukken uit Nederlands openbaar bezit gevoegd. Zo was er een Romeinse muntvondst uit Maastricht te zien en waren de — merendeels gemonteerde — gouden munten uit Wieuwerd geëxposeerd. Het Kon. Penningkabinet had o.a. de beroemde medaillons van Honorius en van Galla Placidia uit Velp en het kortgeleden aangekochte vroeg-Karolingische muntsieraad ingezonden.

Op de prachtige tentoonstelling van moderne Italiaanse beeldhouwkunst, deze zomer door de Rotterdamse Kunstkring te Rotterdam georganiseerd, ontbrak helaas de penningkunst ten enentmale. Dit is te meer te betreuren, daar juist in Italië op dit gebied zoveel wordt gepresteerd.

Op de 6e Oude Kunst- en Antiekbeurs, van 22 Augustus tot 15 September te Delft gehouden, toonde de heer J. Schulman een fraaie verzameling antieke en moderne munten en penningen, die zeer de aandacht trok van het talrijke publiek.

Bij de Bonifatius-herdenking, die deze zomer met grote luister te Dokkum is gehouden, is ook een gietpenning in zeer beperkte oplaag uitgegeven van de hand van de Groningse medailleur M. Meesters. Wij zullen hierop nader terugkomen.

De dagbladpers maakt gewag van een muntvondst te Putten (Gld.). In een weiland vond een boer een kruikje met 16 gouden munten. Het schijnen alle goudguldens (rijderguldens) van Karel van Egmond, hertog van Gelre, te zijn van omstreeks 1500.

PUBLICATIES

Ons medelid van het Genootschap, de heer W. J. de Boone, promoveerde te Groningen op een proefschrift over „De Franken, van hun eerste optreden tot de dood van Childerik”. Zijn interessante historische conclusies zijn voor een groot deel gebaseerd op muntvondsten, met name uit het Zuiden van ons land. Aan het slot geven 13 kaartjes een overzicht van de muntvondsten van de 2e tot 5e eeuw in Nederland, België, Frankrijk en het Rijngebied.

Z. H. Klawans, Reading and Dating Roman Imperial Coins, Racine (Wisconsin) 1953.

Dit praktische en onderhoudende boekje is een uitstekende wegwijzer voor de beginnende verzamelaar van Romeinse munten. Het bevat een korte algemene inleiding, geeft de diverse muntsoorten, somt de namen der keizers en de afkortingen van hun titels op, zoals zij op de munten voorkomen op en geeft — als hoofdschotel! — een chronologische lijst van keizerlijke muntportretten in voortreffelijke afbeeldingen met korte tekst. Ook verscheidene keerzijden worden geïllustreerd. Ten slotte wordt het dateren van de munten door middel van de omschriften helder uiteengezet. Ook de meer ervaren verzamelaar kan hier nog heel wat wetenswaardigs vinden!

Zo juist verscheen de tweede druk van het zgn. gele boekje: De Nederlandse Musea, uitgegeven in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Het bevat de complete lijst niet alleen van openbare verzamelingen, maar ook van particuliere, die voor het publiek toegankelijk zijn. In het

register staan onder de rubriek: Munten, penningen en zegels heel wat wetenswaardigs voor munt- en penningliefhebber!

Fred Reinfeld, Treasury of the World's Coins (New York 1953) is een inleiding tot het verzamelen van munten. De schr. geeft korte, populair gestelde beschouwingen over de munten van alle landen en alle tijden, vergezeld van talrijke goede afbeeldingen. De nadruk wordt gelegd op het verband met bekende historische gebeurtenissen en op interessante bijzonderheden om aan te tonen hoeveel plezier aan het verzamelen te beleven is. Ondanks een aantal historische en numismatische blunders een aantrekkelijk boek.

In Bijlage IV van het Muntverslag 1953 geeft de heer A. van der Wiel onder de titel „Valse dukaten” een samenvatting van zijn in het Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 39 (1952) gepubliceerde uitvoerige beschouwingen over de in Rusland nagebootste Nederlandse dukaten uit de 18e en 19e eeuw. Het blijkt, dat de auteur vooral voor de vroegere periode verder gekomen is dan in 1952: het resultaat hiervan zijn de afbeeldingen van de echte en valse dukaten van de jaren 1805 en 1807.

Te koop aangeboden:

een gouden solidus van
Keizer Valens (364-76)

een gouden escudo van
Karel III van Spanje
(1787)

een gouden peça van
Jozef I van Portugal 1772

Brieven met prijsopgave, bureau van
dit Blad.

M. C. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. · MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. 1.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische artikelen
en prijslijsten. Prijs 7/6 d. per jaar.

Zojuist verschenen: "Roman Silver Coins", Vol. I., door H. A. Seaby, linnen band,
sh. 21/— of — deel I (Republiek), gebrocheerd sh 10 6, Deel 2.
(J. Caesar-Augustus), gebrocheerd sh. 7/—.
"The Story of the English Coinage", door Peter Seaby, linnen
band sh. 10/6.

Een lijst van onze andere Numismatische publicaties op aanvraag.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations

Librairie numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 77893

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du

Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MEDAILLES

P. CIANI

Expert Numismate

PARIS 9e

54, Rue Taitbout

Monnaies et Médailles

Achat de Collections et de Trouvailles

Librairie Numismatique

JEAN VINCHON & CIE

NUMISMATIQUE GENERALE

PARIS 2e

77 RUE DE RICHELIEU 77 — TEL. RIC. 1611

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. „KONINKLIJKE-BEGEER” VOORSCHOTEN
(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN
RIDDERORDEN EN ERETEKENEN
SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

JACQUES SCHULMAN - Keizersgracht 448 - AMSTERDAM

Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.25 porto
Munten Nederlandsche Gebiedsdeelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.35 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

MUNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES
COINS AND MEDALS

SPINK AND SON, LTD. *gevestigd sinds 1772*

FRAAIE MUNTEN EN PENNINGEN
NUMISMATISCHE BOEKEN ENZ.

Uitgever van het maandblad "Numismatic Circular"
Abonnementsprijs 10sh. = f 5.50 per jaar

5, 6 & 7 KING STREET — ST. JAMES'S — LONDON S.W.1.

Tel.: Whitehall 5275

Telegramadres: Spink, London

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MEDAILLES
JETONS — DECORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITES ARCHEOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn.

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen

Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

L. S. FORRER LTD.

175 Piccadilly, LONDON W. 1, England

Telephone: REGent 6974

Cables: MEDALLION, LONDON

Experts in ancient and modern coins and medals - All enquiries welcomed

Prijslijsten op aanvraag